

Příčiny a prevence kyberšikany na 2. stupni vybrané základní školy ve Zlínském kraji

Valentína Tesařová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Valentína Tesařová**
Osobní číslo: **H120198**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Příčiny a prevence kyberšikany na 2. stupni základní školy ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti primární a sekundární prevence kyberšikany na základní škole.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HULANOVÁ, Lenka. Internetová kriminalita páchaná na dětech. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.

KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

ROGERS, Vanessa. Kyberšikana: Pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Polepílová
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 4. 2015

Valentína Jiráková

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

(1) Vysoké školy nezvčetněně zveřejňují disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Doktorandské, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odvozené učitelstvem k obhajobě musí být sít nejpozději pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odvození práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(8) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, sděje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke společné školní nebo studijní práci vyplývající z jeho právního vztahu ke škole nebo školnímu či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní díla:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpovídá-li autor takového díla za své dílo bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady obvyklého projevu jeho vůle a zůsta. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo sdílet či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školního či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z vydělka jin dosazeného v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši vydělka dosazeného školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na novou formu šikany, a to kyberšikany. V teoretické části je vysvětlené, co je obsahem šikany a kyberšikany. V dalších podkapitolách jsou popsány různé prostředky a způsoby kyberšikany. Kyberšikana je v této práci rozebírána se zaměřením na dítě v období pubescence z hlediska vývojové psychologie. V poslední kapitole teoretické části je práce věnována prevenci a jsou zde uvedené doporučení samotným obětem, rodičům i učitelům z prostředí kyberšikany. Cílem této práce je také zjistit, jaké mají děti zkušenosti s kyberšikanou, co je příčinou kyberšikany, a zároveň zjistit, jak jsou děti dostatečně poučeny z hlediska prevence. Praktická část je pojatá kvantitativní formou výzkumu a dotazníkovým šetřením na jedné základní škole ve Zlínském kraji.

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, škola, agresor, oběť, vývojová psychologie, prevence

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on a new form of bullying – cyberbullying. In the theoretical part, the content of bullying and cyberbullying is explained. Methods and forms of cyberbullying are described in further sections. Cyberbullying is in this thesis focused on the child during adolescence in terms of developmental psychology. The last chapter of the theoretical part of this work is devoted to the prevention and recommendations to the victims, parents and teachers from the environment of cyberbullying. The aim of this work is to find out what experience children have with cyberbullying, what is the cause of cyberbullying, and to discover if children are well informed about the prevention. The practical part is conceived in the form of quantitative research and questionnaire survey conducted at one selected primary school in Zlin region.

Keywords: bullying, cyberbullying, school, aggressor, victim, developmental psychology, prevention

Děkuji tímto svojí vedoucí práce paní Mgr. Renatě Polepilové a odborné vedení, podněty a cenné rady, které mi poskytla při vypracování této bakalářské práce.

Dále děkuji panu řediteli Mgr. Pavlovi Hubáčkovi, že mi umožnil realizovat průzkum na základní škole, a všem respondentům za jejich spolupráci při dotazníkovém šetření.

Ráda bych také poděkovala svým blízkým za podporu a pomoc, kterou mi poskytli po celou dobu studia.

Motto:

„Cenou za svobodu je věčná ostražitost“.

Thomas Jefferson

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ABSTRACT	6
ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 KYBERŠIKANA JAKO PROBLÉM 21. STOLETÍ	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA	13
1.2 PROSTŘEDKY A ZPŮSOBY KYBERŠIKANY	16
1.3 NEJNOVĚJŠÍ PŘÍPADY KYBERŠIKANY V ČR V ROCE 2014.....	18
1.4 MOŽNÉ PŘÍČINY KYBERŠIKANY A JEJÍ RŮZNÉ DRUHY.....	20
2 DÍTĚ V PUBESCENCI DLE VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	22
2.1 TĚLESNÝ VÝVOJ V PUBESCENCI.....	23
2.2 EMOČNÍ VÝVOJ V PUBESCENCI	24
2.3 SOCIÁLNÍ VÝVOJ V PUBESCENCI	25
3 PREVENCE A ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY	28
3.1 PREVENCE A DÍTĚ.....	29
3.2 PREVENCE A RODIČE	30
3.3 PREVENCE A ŠKOLA	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 REALIZOVANÉ VÝZKUMY	35
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	36
4.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	37
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	37
4.4 METODA VÝZKUMU.....	37
4.5 PRŮBĚH VÝZKUMU	38
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	38
4.7 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ.....	39
4.8 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	51
4.9 NÁVRHY A DOPORUČENÍ.....	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	60
SEZNAM GRAFŮ	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

O šikaně již bylo popsáno hodně řádků v knihách, časopisech, novinách či filmových scénářích. Je stará jak samotné lidstvo. Avšak s rozšiřováním moderní techniky se rozšiřují i možnosti „šikany“. Vidíme ji všude, a čím dál víc i u dětí. Děti se podle našho názoru dostávají až příliš brzy k moderním technologiím. Vše začíná různými elektronickými hračkami, které rodiče předkládají dětem už v útlém věku a končí počítačem. A dá se říct, že vůbec končí? Jsme neustále bombardováni reklamou, ve které se předhánějí výrobci s modernějšími a modernějšími výrobky. Často je slyšet od rodičů pyšnou větu: „Moje školou povinné dítě je zběhlejší a šikovnější na počítači než já.“ Děti totiž čím dál víc podléhají tímto moderním vymoženostem. Kdo nemá ve třídě ve škole nejmodernější mobil, tablet či počítač, není „in“. Doba, kdy v celém panelovém domě měli telefon jenom dva lidé, je už dávno pryč. Děti pomalu mizí z dětských hřišť, tráví málo času v kroužcích. Čím dál víc dětí přijde domů ze školy, udělá nejnnutnější práci a utíká za monitor počítačů. A co rodiče na to? Jak to berou? Říká se, že kdo si hraje, nezlobí, je doma v bezpečí, ale je vážně v bezpečí? Rodiče pořídí dítěti moderní mobil, aby ho mohli kontrolovat a v případě potřeby se mu mohli dovolat nebo ono jim. Avšak, jak to v životě chodí, všechno má svůj rub a líc. Děti si běžně volají, posílají SMS zprávy, fotí se a natáčejí videa, komunikují spolu pomocí sociální sítě. Vyřizují si pomocí mobilu a počítačů schůzky a pořizují si nová přátelství.

Bakalářská práce se zabývá příčinou a prevencí kyberšikany, moderní šikanou prováděnou pomocí moderní elektronické techniky. Je zapotřebí zjistit, jak jsou děti poučené o bezpečnosti na internetu, jestli poskytnou svoje osobní údaje cizímu člověku a jestli vůbec mluví s přáteli, s rodiči nebo ve škole o kyberšikaně a její prevenci.

Úvodní kapitola teoretické části naší práce bude vymezovat a diferencovat pojem šikana a kyberšikana, dále zde bude poukázáno na různé druhy a prostředky kyberšikany, zde samozřejmě uvedeme i konkrétní případy, které se staly v reálném životě dětí v České republice. Druhá kapitola naší práce je věnována vývoji dítěte z pohledu psychologie ve vývojovém stupni tzv. pubescence, neboť tato věková skupina dětí je výzkumným vzorkem naší bakalářské práce a bude klíčová pro vypracování části praktické. Děti v období staršího školního věku z pohledu vývojové psychologie se postupně pomalu začínají osamostatňovat, méně se svěřovat rodičům a začínají pomalu prožívat svoje první lásky. Z tohoto hlediska jsou náchylnější a můžou se stát snadno obětí kyberšikany, a proto jsme se na tuto

věkovou skupinu zaměřily i při počátečním výběru tématu mého výzkumu. V poslední kapitole teoretické části se budeme zabývat otázkou prevence, kterou zaměříme na tři klíčové sociální skupiny, a to konkrétně na děti, rodiče a školu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KYBERŠIKANA JAKO PROBLÉM 21. STOLETÍ

„Každá falešná náhražka přirozeného citu je počátkem zmatků.“ Lao-c’

V dnešní době, díky masivnímu rozvoji internetu a mobilních telefonů, se stala „kyberšikana“ celosvětovým problémem. Pokud se chceme zabírat tímto pojmem, musíme si nejdřív vysvětlit, co tento pojem obnáší. Černá zmiňuje komplexní a často užívanou definici: *„Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele.“* (Černá, 2013 cit. dle Princesová a Dalgleish 2010, s. 20)

Kyberšikana ve světě nemá sjednocený pojem. Podle Hollé (2010) se jedná o „elektronické šikanování“. Ve své publikaci píše, že kyberšikana pochází z anglického slova „cyberbullying“ a může se taky označovat jako e-šikanou, SMS – šikanování, mobilní šikanování, online šikanování, digitální šikanování nebo také internetové šikanování. Tyto termíny musejí vystihnout podstatný jev, který je realizovaný prostřednictvím masové komunikace na internetu či mobilních technologiích. Hollá (2010, s. 10) definuje elektronickou šikanu jako *„používání elektronických zařízení a komunikačních technologií, jako je e-mail, mobilní telefony, pagery, textové zprávy, rychlé zprávy a osobní webové stránky, na pomlouvání a na úmyslné, opakující se a nepřátelské chování jednotlivce nebo skupiny, které má za cíl poškodit jiných.“* (Hollá, 2010 cit. dle Belsey, B., 2004, s. 10)

Dle Hollé (2010, s. 11) je nebezpečí elektronického šikanování v tom, že probíhá v anonymním prostředí. Právě anonymita poskytuje prostor dětem pro fantazii při procesu komunikace a taky možnost předstírat nebo se vydávat za někoho jiného. Podle Hulanové (2012, s. 49) je anonymita hlavním motivem ke kyberšikaně v kyberprostoru. Lidé vnímají sebe sama často jako neviditelné a nedosažitelné. Nevidí důsledky svých činů a nedostávají na svoje konkrétní činy zpětnou vazbu.

„Kyberšikana není samostatnou entitou, tedy šikanou sama pro sebe, ale jedná se pouze o jednu z forem šikany.“ (Rogers, 2011, s. 8) Podle Eckertové a Dočekala (2013) se kyberšikana probíhající ve virtuálním světě může prolínat s tradiční šikanou.

1.1 Vymezení pojmu šikana

„Šikanu nestačí odsuzovat, nestačí ji ani potírat. Především je třeba jí rozumět.“ (Říčan, 1995, s. 11)

V první kapitole se zabýváme kyberšikanou, ale abychom se mohli dále věnovat kyberšikaně, musíme nejdříve porozumět tomu, co je šikana.

„Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) silnějším jedincem (skupinou).“ (Vágnerová, 2009, s. 11)

Podle Koláře (2001, s. 17) se můžeme potkat se šikanou kdekoliv, počínaje rodinou a postupně ve školce, škole, v různých kroužcích a konče týráním v domově důchodců. O šikaně se v naší společnosti hovoří jako o „sociální nemoci“. Pro šikanování je charakteristické, že využívá „asymetrie sil“, kdy silnější jedinec zneužívá svou moc nad slabším a tímto způsobem je pošlapáno jeho právo.

Příčiny a důvody šikany: mohou být různé. Dle Říčana a Janošové (2010, s. 22–23) jsou především individuální, dané jsou na obou stranách, a to trvalými vlastnostmi agresorů i obětí. Motivy agresorů mohou být různé, a to například předvádění se před dívkami. Tímto způsobem se chtějí zviditelnit, pobavit třídu, kompenzovat pocity méněcennosti, upevňovat pocity nadřazenosti či samotnou moc agresorů. Oběť bývá také nucená k různým službám a je okrádána za účelem zisku z vykořisťování pro agresory. Podle Spurného (1996, s. 114–115) se příčina šikanování a násilného jednání hledá i podmínkách, ve kterých k ní dochází. Pachatel jedná agresivně, oběť se chová pasivně a okolí se chová nevšímavě a lhostejně. Šikanovaná oběť má v této situaci pocity bezmoci a osamocení.

Kolář (2011, s. 45) poukazuje na to, že šikana se netýká jenom agresora a oběti, ale je to záležitost vztahu celé skupiny. Zdravá skupina se prostřednictvím šikany nakazí a stane se nemocnou. „Nákaza vztahů při šikaně má svou vnitřní dynamiku a svůj zákonitý vývoj. Směřuje od zárodečné podoby tzv. ostrakizmu ke „zralému“ nejvyššímu, pátému stupni systémového ničení pozitivních vztahů mezi členy skupiny.“ (Kolář, 2011, s. 45) Proto si vysvětlíme dle Koláře (2011) vznik šikany.

První stadium šikany: Zrod ostrakismu. V každé skupině se může objevit šikana. Skupinu tvoří obyčejní kluci a holky. Jako v každé skupině se najdou jednotlivci, kteří jsou méně oblíbení. Jsou označováni různě, např. černá ovce, obětní beránek. Ostatní se s takovou černou ovci více či méně nebaví. Můžou dělat na její účet různé drobné nepříjemnosti. V této skupině se odehrávají situace, které už mohou mít zárodečnou podobou šikanování, jedná se o vyčlenění okrajových členů a jejich identifikace.

Druhé stadium šikany: Přitvrzování manipulace a výskyt fyzické agrese. Vyčlenění okrajových členů ve skupině přerůstá do druhého stadia šikany. Děje se to obvykle kvůli krizi ve skupině. Muže se jednat o různé důvody, např. spolužáci si na černé ovci odreagoávají své nepříjemné pocity před těžkou zkouškou ve škole. Agresoři, když bijí někoho slabého, zažijí, jak chutná moc. Takové chování může prolomit poslední zábrany a oni začnou agresivní chování opakovat. Nepříjemná varianta je, když agresor se cítí být hvězdou ve skupině nebo se začne považovat za vůdce skupiny. Pokud je ve skupině imunita oslabena a šikanování je trpěno, takové jednání zakoření. Začíná pomalu přerůstat do dalšího stadia šikany.

Třetí stadium šikany: Klíčový moment, vytvoření jádra agresorů. Po počáteční fyzické agresi jednotlivců se často vytvoří skupinka agresorů, takzvané „úderné jádro“. Agresoři začnou systematicky šikanovat oběť. Vedoucí role jsou již obsazeny. Skupina se dělí na podskupiny a „kliky“, které bojují o vliv. Pokud se nevytvoří silná pozitivní podskupina, která odolá agresorům, tak agresoři směřují programově k ovládnutí skupiny.

Čtvrté stadium šikany: Většina přijímá normy agresorů. V tomto stadiu jsou většinou ve skupině přijaty normy agresorů. Postupně se staly nepsaným zákonem a málokdo se jim dokáže postavit. Nastává šokující proměna ve skupině, kde se i ukáznění žáci začnou chovat krutě. Účastní se týrání oběti a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium šikany: Totalita neboli dokonalá šikana. V posledním stadiu šikany jsou respektovány nebo úplně přijaty normy agresorů všemi členy skupiny. Dochází k nastolení totality a agresoři sebe sama často označují za krále. Oběť je považována jimi za poddaného a není schopna se sama bránit. Agresoři zdokonalí násilí, ztrácejí poslední zábrany a smysl pro realitu. Nesouhlasící členové skupiny se zájmem přihlížejí a čím dál více se chovají aktivněji. Často také začnou používat sami šikanující metody, protože násilí považují např. za dobrou legraci. Oběť šikany tyto situace považuje za neúnosné. Často svou situaci

řeší např. únikem do nemoci, odchodem ze školy, pokusí se o sebevraždu. Poslední stadi- um šikany je příznačné spíše pro šikany ve věznicích, ale stává se, že někdy se vyskytne i na školách. Může se stát, že často agresor (sám s výborným prospěchem) má podporu u samotného pedagoga. Pedagogovi pomáhá např. plnit jeho úkoly nebo ukázněje třídu. Ja- kékoli signály oběti jsou přehlíženy, protože většinou se jedná o nesympatického nebo vý- ukově slabšího žáka, což je vykládáno v jeho neprospěch. Kolář (2011, s. 46 – 53) Avšak existuje podle jiných autorů i jiné rozdělení šikany.

Podle Fieldové (2009, s. 26 – 29) jsou čtyři existující typy šikany: škádlení, vylučování, fyzické napadání a obtěžování.

Škádlení je nejbezpečnější formou šikany. Je verbální a probíhá nejdéle. Může se týkat vzhledu, sexuality, sociálního přijetí. Útočník slovně popichuje oběť nadávkami, pokřiko- váním, rypáním, obtěžuje po telefonu, e-maily, hanlivými vzkazy i v podobě zpráv na in- ternetu, SMS zpráv a dalších elektronických metod.

Vyloučení ze skupin je založeno na společenské manipulaci. Útočníci např. otevřeně prohlásí, aby oběť s nimi neseseděla, nebo když se oběť ke skupině blíží, tak se k ní otočí zády.

Fyzické napadání je šikana fyzického rázu a spočívá v pravidelném napadání toho, kdo je slabší. Může se jednat o přímou agresi, např. bití, plivání, kopání, nebo o nepřímé útoky, a to např. pomocí narážek, různých gest, schovávání majetku oběti, pronásledování oběti.

Obtěžování zahrnuje opakované dotěrné otázky, útoky nebo prohlášení týkající se se- xu, rasy, národnosti, pohlaví, náboženství. Patří k němu např. nevíтанé sexuální návrhy a nabídky, poznámky typu „jsi teplouš“, používání zastrašujícího jazyka např. „odprejskni“. Fieldová (2009, s. 26–29)

Je zapotřebí rozlišovat, co je a není šikana. Dle Říčana a Janošové (2010, s. 23) do šikany nezahrnujeme např. krádeže, hrubé „kanadské žerty“, rvačky mezi stejně silnými žáky, pokud nejsou součástí a nástrojem sociální izolace. Obtížné je určit sexuální obtěžování – „harassment“ může být formou šikanování, ale taky samotná dívka může vědomě dráždit chlapce, a tak vyprovokovat jednání, se kterým nepočítala. Je nutné podotknout, že sexuál- ní harassment se může odehrávat i mezi stejným pohlavím.

Podstatou šikany je záměrné a opakované ubližování člověku. Agresoři, kteří napadají svou oběť třeba ve škole, a to ať už verbálně, nebo fyzicky, můžou svou agresi přesunout např. pomocí internetu do virtuálního světa „kyberprostoru“, prostřednictvím svých mobilních telefonů, počítačů. Tím šikana nekončí, ale pokračuje dál a stává se kyberšikanou.

1.2 Prostředky a způsoby kyberšikany

„Každá nová technologie skrývá paradox. Může lidský život obohatit a může ho také proměnit v peklo.“ (Rogers, 2011 s. 7)

Dle Hollé (2010, s. 19) nová elektronická média jsou prostředky elektronického šikanování. Mezi typické představitele těchto moderních medií patří: osobní počítač, internet a mobilní telefon. Podle Hulanové (2012, s. 40) se kyberšikana a její určité formy vyskytují častěji na určitých místech více než jinde, především v on-line prostředí osobní komunikace. Zařazuje se tam například osobní e-mail, protože prostřednictvím e-mailu může agresor oběť obtěžovat. Proto se zmiňuje o důležitých základních formách on-line komunikace, přes kterou často dochází ke kyberšikaně. Hulanová (2012) zařazuje mezi způsoby kyberšikany: webové stránky, sociální sítě na internetu, Instant Messaging (IM), e-mail, chat, blog, SMS-elektronické textové zprávy, MMS – multimediální zprávy. Hulanová (2012, s. 40 – 47)

Webové stránky nám nabízejí spoustu možností. Můžeme na nich hrát hry, nakupovat, seznamovat se. Je jenom na uživatelích, jak je využijí. Některé stránky se nám jeví jako fascinující, zatímco jiné můžou být plné násilí, rasismu, pornografie. Na některých webových stránkách se může odehrávat kyberšikana, protože byly za tímto účelem vytvořeny. Agresor na ně dává různá ponižující videa, fotografie a udává jména, adresy, aby svou oběť ponižil. Oběť se tak lehce stane terčem útoku od neznámých osob. Hulanová (2012, s. 40 – 41) uvádí, že agresoři na webových stránkách nabízejí zadarmo i pro legitimní účely různé ankety, kterým se nemohou vyhnout ani známé osobnosti či politici. Ti jsou potom vystavení spoustě nepříjemných otázek. Rogers (2011, s. 35)

Sociální sítě na internetu – v současné době se lidé pomoci na internetu čím dál víc požívají na sociálních sítích. Díky internetu se dají překonat různé vzdálenosti, lidé mohou komunikovat mezi sebou po celém světě. Mezi sociální sítě patří např. Facebook, Lide.cz, Twitter apod. Uživatelé si na nich vytváří svoje profily, v nichž uvádí svá jména, příjmení, adresy. Často zde poskytují na nich skoro všechny svoje osobní údaje, a to včetně informací, kam chodí do školy, kde a kdy se narodili. Uživatelé mohou pomocí sítě posílat zprávy, zanechávat vzkazy, chatují se svými přáteli. Na svůj profil si ukládají osobní fotografie i videa. Přátelé tak mají možnost ihned si je prohlédnout. Hulanová (2012, s. 41 – 42) uvádí, že pokud si na svém profilu nenastaví přísnější bezpečnostní pravidla (což ale bohužel spousta lidí nedělá), sdílí vše zcela veřejně. Sociální sítě jsou populární a jsou velkým lákadlem pro děti. Přidávají si spoustu přátel a může se i stát, že se v reálném světě vůbec neznají. Takto se dítě může stát rychle obětí kyberšikany. Pro agresora není těžké vytvořit si falešný účet a vydávat se za někoho jiného. Pomocí falešného profilu může svou oběť anonymně kontaktovat i sledovat. Rogers (2011, s. 34)

Instant messaging /IM/ patří mezi internetové služby pro komunikaci, mezi nejpoužívanější patří ICQ, Skype apod. Služba umožňuje sledovat jednotlivce, který je právě připojen. Je možné si preposílat zprávy z mobilu na počítač a mezi dalšími zařízeními. Pomocí této služby je možné chatovat, diskutovat s přáteli. Hulanová (2012, s. 42) Avšak diskuse se mohou zvrhnout a na jednotlivce se může snést spousta agresivních komentářů od mnoha lidí. Rogers (2011, s. 34)

E-mail – vytvořit si e-mailový účet lze v dnešní době velmi rychle a navíc má snadné použití. Může však dojít k nedorozumění. Zprávy často rychle napsané mohou být pochopeny jako strohé. Hulanová (2012, s. 43) E-mail jde snadno i zneužít. Pomocí falešné identity agresor může posílat útočné e-maily oběti, aniž by se bál, že bude odhalen. Rogers (2011, s. 34)

Chat se běžně používá pro přátelský rozhovor. Prostřednictvím komunikační sítě může na chatu komunikovat dvě nebo více osob. Rozhovor probíhá vždy v reálném čase a komunikuje se formou psaného textu. Pomocí chatu vznikají různorodé vztahy, které nemusí končit šťastně. Běžně se stává, že účastníci mění svou identitu a neuvádějí pravé údaje o svém věku, pohlaví, zájmech. Takto se často stává, že agresor, sexuální predátor si vyhlédne svou oběť. Hulanová (2012, s. 44 – 46) uvádí, že agresor na chatu svou oběť může urážet, ponižovat, vytěšňovat ze skupiny diskutujících.

Blog je webová stránka, na kterou jeden editor píše své příspěvky. Čtenářům takto poskytuje své názory na různá témata. Často se stává, že po rozchodu mezi partnery ex-partner umístí na internet nevhodné a intimní informace z bývalého vztahu. Tím se prostřednictvím blogů může lehce poškodit pověst člověka. Hulanová (2012, s. 46)

SMS neboli elektronické textové zprávy se posílají pomocí krátkých zpráv z mobilního telefonu. „*Stejně jako předchozí formy komunikace mohou být i ony prostředkem kyberšikany.*“ (Hulanová, 2012, s. 47) Urážlivé zprávy může agresor své oběti posílat kdykoliv. K ubližování pomocí SMS může dojít i tak, že útočník uvede telefonní číslo své oběti např. ve falešném inzerátu, a tak je oběť bombardována nechtěnými zprávami. Eckertová a Dočekal (2013, s. 72)

MMS neboli multimediální zprávy umožňují přenášet nebezpečný obraz i zvuk z mobilů na internet. Pomocí nevhodných a choulostivých fotek a videí agresor může znepríjemňovat život oběti. Směšná videa mohou být ze začátku vnímána jako produkt legrace (Eckertová a Dočekal 2013, s. 72). Avšak nevhodné snímky a hromadné komentáře můžou vážně poškodit pověst oběti.

1.3 Nejnovější případy kyberšikany v ČR v roce 2014

„Nic není tak bezbranné jako dítě“ M. W. Shinn

V roce 2014 byl na internetovém serveru Novinky.cz zveřejněn článek „Snímky polonahých dívek od zhrzených partnerů zaplavily český internet“. Z uvedeného textu se dozvídáme, že se facebookových stránkách pod názvem „Roztahovačky“ objevily intimní fotografie děvčat, které kdysi poslaly soukromě svým partnerům a nečekaly, že je někdo zveřejní. Na fotografiích byla i děvčata mladší 15 let. Desítky, dokonce možná i stovky děvčat prožívaly peklo. Ohnisko celé akce se začalo v Praze, ale brzy se lokalizovalo do oblasti Hradce Králové. Děvčata tvrdila, že se objevily i staré fotografie, některé byly už staré 3 roky. Oběti byly šokovány. Jiní řešili tuhle situaci tím, že se pokusili sami internetovou stránku zablokovat. Děvčata odešla po urážlivých komentářích pod fotografiemi

z Facebooku. Některé dívky se rozhodly řešit situaci tím, že kontaktovaly Linku Bezpečí a požádaly o pomoc Policii ČR, kde jim přislíbili pomoc. Policejní mluvčí tvrdí, že nejdůležitější je v této oblasti prevence. Je důležité informovat děti, aby neposílaly svoje intimní fotografie na internet svým přátelům, protože nad fotografiemi ztratí jakoukoli kontrolu. Fotografie zveřejněné na internetu začnou žít svým vlastním životem. I když se zablokuje nějaká stránka, nemají možnost úplně stáhnout fotografii z internetu. Současné děti začínají brzy zakládat své profily. V 6. a 7. třídě má na internetu založený profil skoro každý. Pomocí virtuálního světa prožívají své první lásky a neuvědomují si nebezpečí. Některé děti nevědí, s kým si píší, protože mezi přátele na sociální síti si přidaly i cizí osoby. Po rozpadnutí vztahu může zhrzený přítel z pomsty zveřejnit kompromitující fotografie. Kyberšikana je v tomto prostředí velice jednoduchá, stačí si zapnout počítač. Posléze jsou oběti kyberšikany deprimovány a často pomýšlejí i na sebevraždu.

Na stejném serveru byl v témže roce zveřejněn podobný případ kyberšikany pod názvem „Anežka se svlékala na internetu, bylo jí jedenáct“. Anežka, která již měla 12 let, se těžko vzpamatovala z internetového útoku, který se jí stal jako jedenáctileté. Od velmi mladého věku zvládala na výbornou moderní technologie, a to mobil, tablet, počítač. Rodiče měli radost, protože těmto moderním technologiím moc nerozuměli a věděli, že Anežce se to může hodit. Oni sami využívali počítač jen zběžně, a to např. na vyhledávání receptů nebo jízdnicích řádů. Jedenáctiletá Anežka ale za poměrně krátkou dobu změnila svoje chování. Předtím měla kamarády, byla veselá, chodila do kroužků. Po čase však změnila své chování a trávila více času na počítači. Založila si svůj profil na sociální síti, i když podmínkou být členem na Facebooku je vstupní hranice je 13 let, avšak facebookové stránky tuto hranici nijak nehlídají. Anežka pomocí sítě komunikovala s kamarády a mezi přátele si přidala údajně třináctiletého chlapce, kterého osobně neznala. Na fotkách vypadal hezky a Anežce se moc líbil. Po nějaké době se Anežce zhoršily známky a z veselé holky se postupně stala holka zádušná. Rodiče se jí ptali, co se stalo, ale nedostali od Anežky žádnou odpověď. Napadlo se je podívat do počítače a nestačili se divit. V počítači Anežky našli fotografie, videa a rozhovory s neznámým člověkem. Fotografie a videa byla pornografického charakteru. Nešťastní rodiče kontaktovali Policii ČR. Ta záhy zjistila, že kluk, který se vydával za třináctiletého, je už dospělý muž, který má 30 let. Žádal po Anežce, aby dělala věci, které nepřísluší jejímu věku. Vyšetřováním se zjistilo, že muž podobným způsobem zneužíval

více dětí najednou. Dále vyplynulo, že pro děti, které se pohybují často ve světě on-line, je nejvíce nebezpečné zneužití osobních údajů a hrozí jim, že se stanou obětí kyberšikany či pedofilie.

1.4 Možné příčiny kyberšikany a její různé druhy

„Pozorováním si vytváří názor na druhé lidi každý z nás“. (Říčan, 2005, s. 250)

Mezi různé druhy a příčiny kyberšikany, pomocí kterých agresori útočí a obtěžují oběť, můžeme zařadit podle Rogerse (2011, s. 35): nářez (Flaming), obtěžování (Harassment), pomlouvání (Denigration), předstírání (Impersonation), prozrazení (Outing), podvod (Trickery), vyloučení (Exclusion), kyberpronasledování (Cyberstalking).

Nářez (Flaming) – pomocí agresivních a útočných zpráv na různých internetových diskusích agresori útočí na svoji oběť, může se stát z jedné z příčin z oblasti kyberšikany.

Obtěžování (Harassment) – posílání především urážlivých, nevyžádaných opakovaných zpráv s obtěžujícím obsahem, pomocí kterého oběti znepríjemňují život.

Pomlouvání (Denigration) – agresori cíleně pomlouvají, lžou, šíří pomluvy, aby oběti mohly poškodit vztahy a pověst.

Předstírání (Impersonation) – pod touto formou kyberšikany se skrývá předstírání různých komentářů s možností posílání nevyžádaných materiálů pod cizím jménem agresora.

Prozrazení (Outing) – často jde o citlivé informace a tajemství oběti, které bez souhlasu a proti jejich vůli sdělí veřejnosti pomocí elektronických médií.

Podvod (Trickery) – je následkem prozrazení tajemství, před kterým byla oběť agresorem

přesvědčována a následně byla zveřejněna pomocí internetu.

Vyloučení (Exclusion) – za touto formou kyberšikany se skrývá záměrné vyloučení oběti z on-line skupiny a s cílem jí ublížit.

Kyberpronásledování (Cyberstalking) – zahrnuje neustálé dlouhodobé obtěžování po-

mo-
cí počítače a mobilů, výhrůžky a opakované zastrašování, omezování oběti agresorem. Rogers (2011, s. 35) uvádí, že agresor, který získá kontakt na důvěřující oběť, pod jakoukoli záminkou, např. číslo mobilního telefonu, pronásleduje svou oběť. Takové chování může být příčinou a další formou kyberšikany.

Avšak další druh kyberšikany podle Hollé (2010) může být:

Happy slapping – fackování pro zábavu. Podstatou happy slappingu je nahrávání obětí při fyzickém útoku agresorem nebo celou skupinou lidí jenom pro zábavu ostatních a poté zveřejnění nahrávky na internetu. Samotná nahrávka se šíří internetem nebo pomocí mobilních telefonů. Hollá (2010, s. 21–22). Nevhodné komentáře k nahrávkám jsou ponižující pro oběť, a tak se stávají příčinou kyberšikany. Podle Černé (2013, s. 21) je opakovanost u kyberšikany komplikovanější jako u tradiční šikany. Zraňující fotografie nebo video stačí pro agresora jediné, které publikuje a rozšiřuje se na internetu. Množství kliknutí „To se mi líbí“, jediné video, které bylo opakovaně přehrané nebo spousta zraňujících komentářů od jiných osob, se může chápat jako opakování šikany.

Příčinou pro kyberšikanu se může stát také i hraní her s více hráči v online světě. Hry hraje současně spousta lidí po 24 hodin denně. Hráči se mohou spojovat a komunikují mezi sebou navzájem, vytvářejí klany. Dohodnou se na určitý čas a spolu hrají vybranou hru. V takových hrách a klanech se klade velký důraz na výhru. Při takovém tlaku se otevírají dveře ke kyberšikaně. Avšak při takových hrách může dětem hrozit i jiné nebezpečí. Stránky online her taky zneužívají sexuální agresori, aby navázali vztah s nezletilými za účelem vylákat k osobnímu setkání. Muller (2014, s. 116)

2 DÍTĚ V PUBESCENCI DLE VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

„Praktický význam vývojové psychologie záleží v tom, že se jejích poznatků využívá ve výchově a vzdělávání dítěte.“ (Kuric, 1963, s. 4)

Abychom pochopili chování dětí a jejich jednání ohledně kyberšikany, měli bychom lépe poznat, co se v nich odehrává a jaké jsou, co je pro ně charakteristické v daném období, a to po emoční, duševní a tělesné stránce, jak jednají ve společnosti. Pokusíme se o to pomocí vývojové psychologie.

Podle Vágnerové (2005, s. 236–237) vzhledem ke školní zralosti či připravenosti se školní věk na základní škole rozděluje na tři fáze. A to:

1. Raný školní věk od 6–7 let do 8–9 let. Dítě přichází na 1. stupeň základní školy. V tomto období probíhá změna sociálního prostředí a projevuje se ve vztahu ke škole.
2. Střední školní věk trvá od 8–9 let do 11–12 let. V tomto období dochází nejen k přestupu na druhý stupeň školy, ale dítě pomalu začíná dospívat.
3. Starší školní věk je období dítěte na druhém stupni školy, a to do 15 let. Dítě se nachází v první fázi dospívání a z biologického hlediska jde o období puberty.

Psychický vývoj člověka podle Kurice (1963, s. 3) probíhá na jednotlivých stupních vývoje po celý život. Psychický vývoj zkoumá věda, zvaná vývojová psychologie. Určuje činitele, objevuje zákonitosti. Účelem vývojové psychologie je popisovat, zkoumat, vysvětlovat duševní vývoj člověka. Pochopit jednání dětí středního školního věku vyžaduje také znalost vývojových období. Duševní vývoj člověka závisí na tělesném vývoji, především na vývoji centrálního nervového systému. Také prostředí má pak vliv na celkovou výchovu dítěte. Pokud známe zákonitosti vývoje dítěte, můžeme organizací různých činitelů cílevědomě usměrňovat, které na něj působí. Kuric (1963, s. 3–4)

Období prepupertální (9. až 12. rok) je charakteristické výraznými změnami. Podle Lisé a Kňourkové (1986, s. 206) je starší školní věk rozdělen na období prepuperty 9. a 12. rokem a na další období od 12 do 16 let, pubertu. První vývojová fáze je klidnější, avšak ve druhé fázi puberty nastává období bouřlivější. *„Tvoří však jednotu v dialektickém procesu fyzického, psychického i sociálního zrání.“ (Lisá a Kňourková, 1986, s. 206)* Posun prepuperty

a jejího počátku souvisí s různými změnami, jak v samotné rodině, tak se sociálně ekonomickými změnami ve společnosti. Dítě přestupuje ve škole z prvního stupně na druhý, tedy vyšší stupeň. Mění se postoje, a to sociální i pracovní nároky. Dítě vyhledává skupiny vrstevníků a společně se věnují různým činnostem (např. sportovním, kulturním či zájmovým činnostem). V tomto období se setkáváme kolem 12 let se změnami v chování. Dítě je sice upnuté na rodinu, ale začíná více potřebovat vyniknout, uplatnit se. Projevuje se větší touha k samostatnosti. Dítě je rozhodnuto poznat, dozvědět se vše a klade již všetečné otázky. Mezi dětmi ve škole, spolužáky a případnými konflikty jsou jednoduchá pravidla, a to práva silnějšího. Děti, i když mají za vzor svoje rodiče a napodobují dospělé, tak k jejich radám, pokynům, výtkám často přistupují nedůtklivě. Reagují vzdorem a zarputilostí. U chlapců na začátku dospívání je i často charakteristické „klackovité“ chování. Více se objevuje ve škole zanedbávání učiva, zlobení. U dívek zpravidla nejsou tak nápadné jejich školní problémy, avšak jejich chování je často vzdorovité. V sexuální vývoji u chlapců a dívek je rozdíl. Především souvisí s tím, že dívky dospívají asi o 1 až 2 roky dříve. Lisá a Kňourková (1986, s. 206 – 208)

2.1 Tělesný vývoj v pubescenci

„Růst je jediný důkaz života.“ J. Henry

Tělesný vývoj v biologickém smyslu podle Langmeiera a Krejčířové (1998, s. 138 – 139) začíná ve fázi prepuberty prvními známkami pohlavního dospívání, což se projevuje prvním objevením pohlavních sekundárních znaků a jejich urychlení v růstové křivce. U většiny dívek nastupuje menarché asi zhruba od 11 do 13 let. U chlapců v tomto období nastává první emise semene. Ve druhé fázi vlastní puberty asi od 13 do 15 let nastává dokončení prepuberty, což trvá do dosažení reprodukční schopnosti. U dívek bývá první menzes často nepravidelný. Reprodukční schopnost u dívek nastává po pravidelném ovulačním cyklu zpravidla po 1 až 2 letech. U chlapců po dokončení vývoje hlavních sekundárních pohlavních znaků nastává reprodukční schopnost o něco později.

Podle Vágnerové (2005, s. 326 – 329) významným signálem dospívání je tělesná proměna. Růst postavy, funkce pohlavních orgánů, proměna proporcí, to vše může být pro pubescenta obtížně zpracovatelné. Může se projevat v prožívání a chování. Taková změna je intenzivně prožívána, protože vlastní zevnějšek je součástí identity. V některých krajních případech může tento pocit vést ke ztrátě sebejistoty, pocitům ohrožení vlastní osobnosti. Stejně jako se může pubescent za svůj zevnějšek stydět, tak může na druhé straně být na svoje dospívání pyšný, záleží na okolnostech, např. na představě o atraktivitě zevnějšku, na sociálních reakcích a na psychické vyspělosti dítěte. Změna dětského těla je doprovázená taky změnou chování lidí, se kterými se setkává. Pokud je negativně hodnocena od vrstevníků, má dopad na jedince ve formě zhoršení sebehodnocení a zvýšení vlastní nejistoty. Problém u chlapců může nastat, když se jedná o zpomalení tělesného dospívání. Pokud je chlapec malý, slabý, ještě tělesně nevyspělý, mívá nízký status oproti brzy dospívajícím chlapcům, kteří jsou sebejistí, populární a mají příležitost zaujmout vedoucí roli v kolektivu. Chlapec s nízkým statutem se častěji stává objektem agrese vyspělejších a silnějších vrstevníků. Dívky se v období dospívání zabývají více svým zevnějškem. I nejatraktivnější mívají pochybnosti o svém zjevu. Ke srovnání jim slouží standard atraktivity mezi svými vrstevnicemi i idealizovanými vzory, jako jsou zpěvačky, modelky, sportovkyně. Snaží se přizpůsobit v oblékání, účesu k skupinovým požadavkům, ale vlastní tělo snadno změnit nelze, a proto výška postavy a tělesná hmotnost může mít pro dítě negativní význam.

2.2 Emoční vývoj v pubescenci

„Odkud pocházím? Ze svého dětství.“ Antoine de Saint - Exupéry

V tomto období podle Vágnerové (2005, s. 340 – 343) tělo prochází hormonální proměnou. U dospívajících dětí v pubescenci dochází ke změnám v oblasti citového prožívání. Pubescenti mají tendence podléhat větší labilitě, reaguji přecitlivěle i na běžné podněty, narůstají emoční zmatky, ztrácejí citovou stabilitu a jistotu. Intenzivní citové prožitky bývají proměnlivé a krátkodobé, proto je těžké předvídat, jak příště zareagují a jakým způsobem.

Pro samotné dospívající je často nepříjemné pochopit jejich prožitky a proměny nálad. Na své vlastní pocity reagují rozmrzele, protože si nedokážou vysvětlit příčinu. Na jejich okolí změny nálad i výkyvy chování působí rušivě. Pubescenti podléhají emočnímu egocentrismu, věnují větší pozornost než dříve svým pocitům. Bývají často přesvědčeni, že jejich pocity jsou výjimečné. V tomto období je typické neprojevat své city navenek. Svoje prožitky nejsou ochotni s kýmkoli sdílet, zejména pokud jde o pocity smutku, ponížení. Někdy je neumí dobře verbalizovat nebo se stydí, obávají se nepochopení. Negativní prožitky a ulpívání problému se může měnit v úzkost i znechucení, zvyšuje se tendence přemýšlení vlastních pocitů. S emoční nevyrovnaností dospívajících souvisí přecitlivělost na projevy jiných lidí, vztahovačnost, hostilita a agresivita. Pokud pubescent nedokáže reálně řešit různé životní situace, uniká do fantazie, která je častou obranou a umožňuje odpoutání od reality. Tímto prožívá různé role, které nemůže prožít ve skutečnosti.

Emoční nestabilita podle Langmeiera a Krejčířové (1998, s. 143 – 149) neboli nestálost, nepředvídatelnost reakcí, která doprovází dospívání, může často způsobit obtíže při koncentraci. To má neblahý dopad na školní prospěch, na který je nyní zvýšený důraz. Pokud má dospívající nějaký problém a chce ho řešit, uvažuje o různých alternativních řešeních. Je schopný vytvářet si domněnky, které se ve skutečnosti neopírají o skutečnost. V období dospívání patří mezi vývojové úkoly uvolnění z přílišné závislosti na rodičích. Pro dospívajícího je důležité navazovat sociální, významné vztahy k obojímu pohlaví s vrstevníky, které probíhají po celý život.

2.3 Sociální vývoj v pubescenci

„Vlastní osobnost je základním nástrojem poznávání druhých. Platí zde: Poznej sebe svého!“ (Říčan, 2005, s. 250)

Na počátku dospívání podle Lisé a Kňourkové (1986, s. 237 – 238) je rozpor u dítěte mezi sociální závislostí a touhou odpoutání od rodičů. V tomto období se začíná vyskytovat touha po svobodě, začíná potřeba rozhodovat o sobě sám. Např. kam půjde, co si na sebe obléče atd. Dítě začíná hledat sebe samo. Pokud se v rodině nevyskytovaly až do období pu-

berty žádné vážné konflikty a dítě vyrůstalo ve vzájemné důvěře, postupné odpoutávání od rodičů by mělo proběhnout bez větších citových kolizí.

Podle Říčana (2005, s. 247) je charakteristické pro děti v pubertě najít svoji identitu neboli totožnost, což je náročný úkol pro děti, protože může dojít k rozchodu mezi postoji rodičů a jiných autorit. To vede děti všechno kriticky prozkoumat a ověřit a zjistit, čemu má věřit a podle jakého názoru žít. Mají tendenci vnímat rodiče, že jsou staromódní, omezení a projevuje se to vzpourou proti autoritám.

Dle Langmeira a Krejčířové (1998, s. 149 -151) má každé dítě snahu a hledá nějaký způsob, aniž by se ztrácel dobrý vztah mezi rodiči, a přitom dosáhlo postupně potřebné samostatnosti. U mnohých rodičů a především u matek se stává, že se snaží udržet dosavadní závislost dětí na rodině. V některých rodinách může nastávat situace opačná, snaží se o předčasnou samostatnost dítěte, pro kterou ještě nedozrálo. Dospívající i přes svou touhu po emancipaci vyjadřují přání, aby se jejich rodiče chovali jinak a méně je omezovali, avšak přesto vyjadřují svým chováním, že potřebují přiměřenou kontrolu a vedení svými rodiči. Děti v období puberty často vytvářejí skupinky, které jsou složené z jedinců stejného pohlaví. I když taková skupinka již existovala v pubertě, je nyní stabilnější a od členů skupiny se vyžaduje určitá loajalita. Chlapci vnímají děvčata jako žalující, ufnukaná a děvčata vnímají a odmítají chlapce, protože jsou hrubí. *„Skupina vystupuje zpravidla jako kladný a nutný socializační činitel, může však působit až tyranizujícím vlivem a případně svést jedince na scestí rozkolísaného nebo výslovně antisociálního postoje („tlupy“).* (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 150)

Děti procházející pubertou dle Fieldové (2009) zažívají prudké emoční výkyvy a nejvíce se šikana dětí projevuje na začátku druhého stupně základní školy. Děti v tomto období se vyvíjí a citově jsou nejisté. *„Spoléhají na to, že vrstevnická skupina posílí jejich rodičí se osobnost“.* (Fieldová, 2009, s. 193)

Podle Langmeiera a Krejčířové (1998, s. 151) mohou děti ve skupinách jenom jednoho pohlaví přetrvávat po dlouhou dobu. Avšak v tomto období dospívání se ozývá touha párového přátelství, které je více intimní, ve kterém se svěřují a sdílí nejsoukromější intimní pocity druhého. Avšak přátelství mezi stejným pohlavím, která jsou založená na společných zájmech, jsou jiná jako ve skupině a můžou přetrvat mnohdy až do dospělosti.

Dle Vágnerové (2005, s. 323) v období pubescence vznikají první lásky, děti začínají experimentovat s partnerskými vztahy a je pro ně taky důležité přátelství mezi vrstevníky, se kterými se ztotožňují.

Podle Langmeira a Krejčířové (1998, s. 151) ohlašování a zájem o druhé pohlaví se odehrává nejistě a je zprvu tápavé. Ve skupině je takové chování často vystavováno posměškům a týká se toho, kdo projeví zájem. Může se však současně odrážet v takovém chování závist. Děvčata a chlapci se mnohdy chlubí často i zveličenými nebo vymyšlenými zážitky. Na přelomu pubescence a adolescence u některých jedinců se můžou objevit skutečné vztahy mezi dívkami a chlapci, které jsou silně prožívané jako první lásky, jsou však proměnlivé a nestálé. Bývá za tím často zvědavost a přání ujistit se o své přitažlivosti.

3 PREVENCE A ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY

„Vlastní osobnost je základním nástrojem poznávání druhých. Platí zde: Poznej sebe samého!“ (Říčan, 2005, s. 250)

Dnešní dospívající často vyhledávají prostředí internetu. V internetovém světě najdou neřeberné množství lidí. Takovým způsobem mají možnost poznávat nové „blízké“. A z pomezí nových internetových přátelství se může stát, že je můžou začít vnímat jako partnery. Lidé z internetu jsou lehce dostupní a dá se s nimi snadno komunikovat. V reálném světě se to ale tak neděje. Avšak při takové komunikaci se můžou stát lehce obětí kyberšikany. Proto je důležité v tomto ohledu mít a znát dostatek informací o bezpečnosti při komunikaci v online světě, která je součástí prevence proti kyberšikaně.

Podle Černé (2013, s. 51) je důležité v boji proti kyberšikaně posílit v rámci prevence kyberšikany tím, že je potřeba zvyšovat počítačovou gramotnost u studentů, učitelů, rodičů. Např. využít technologii a zamezit, aby agresor mohl kontaktovat oběť. Kyberšikana se odehrává v online světě, a proto je zapotřebí vědět s ní v kyberprostoru pracovat. Důležité je vědět, co děti na internetu dělají. Měly by vědět, co je na internetu v pořádku a co není.

Dle Černé (2013, s. 107 – 109) jsou důležité reaktivní a preventivní strategie při setkání s kyberšikanou. Při reaktivních je vhodné použít např. vyhýbání se, neodepisování agresorovi. K tomu patří ignorovat situaci, zablokování čísel a účtu. Dále vyhledávání podpory v okolí a to u zvládnání kyberšikany pomoci kamarádů, rodičů i policie. Důležité je zejména svěřit se se svými problémy blízkým nebo komukoli z výše uvedených. K preventivním strategiím patří snaha předejít k nepochopení komunikace, které je charakteristické pro online prostředí, a tím předejít nebo zamezit kyberšikaně. Zvyšovat povědomí a zabezpečení, co se týče problematiky kyberšikany. Informovat o stránkách, které jsou potenciálně nebezpečné, zamezit nebo omezit zveřejňování osobních údajů, zabezpečení pomocí adekvátních hesel atd. K prevencím kyberšikany, které zahrnují řešení pomocí technických prostředků, lze zařadit nahlášení případu a situace administrátorovi, a to pomocí tlačítka: nahlásit nebo zablokovat konkrétního člověka.

K řešení kyberšikany také pomáhá (Hollá, 2010) změnit si telefonní číslo, nerealizovat pomoci Skype hovory s cizími lidmi. Pokud je to možné odstranit nevhodné a kompromitující fotografie, videa, vytvořit si nové heslo nebo nový účet na internetu. K závažným případům je potřeba kontaktovat policii. Hollá (2010, s. 54 – 56)

3.1 PREVENCE A DÍTĚ

Podle Rogerse (2011, s. 36 – 38) je důležité, aby děti pomocí rozhovoru byly informovány, a porozuměly podstatě kyberšikany. Rodiče nebo pedagogičtí pracovníci by měli poučit formou dialogu dítě, aby si umělo vytvořit dovednosti, které použije v digitálním světě pro svoje bezpečí. Dospěli by se měli ptát, a tím dítě upozornit na možné nebezpečí. A to například: jestli dítě pozná všechny své přátele z internetu, se kterými komunikuje, a zná své přátele i v skutečném životě. Zeptat se přitom dítěte, jak ví, že tomuto člověku může důvěřovat. Doporučit dětem, aby své problémy nepřenášely do kyberprostoru. Poučit je, že problémy, které se odehrávají ve skutečném světě, by neměly řešit elektronickou cestou.

Dítě má vědět že:

- útočení pomocí komunikačních prostředků není správné
- v komunikaci by měly zachovat slušnost, i když používají mobilní telefon nebo internet
- odplácení útoků agresora může chování agresora zhoršit
- pokud by se staly obětí kyberšikany, měly by kontaktovat nebo se svěřit důvěryhodné osobě

Děti by měly podle Vágnerové (2009, s. 99 – 100) vědět, že ve virtuálním světě na ně číhá mnoho nebezpečí, a to po seznámení s nebezpečnými jedinci. Neměly by své osobní údaje sdělovat někomu neznámému, cizí osobě. Měli bychom dítě upozornit na to, že osoba, se kterou komunikují virtuálně, může mít jinou identitu. Pokud by se seznámilo po internetu s cizí osobou, tak je důležité, aby si nedomlouvalo schůzky. Pokud by přesto chtělo na schůzky jít, mělo by informovat např. rodiče. „*Schůzka by v každém případě měla proběhnout na veřejném místě, nejlépe za doprovodu nějaké známé osoby.*“ (Vágnerová a kol., 2009, s. 100)

U Hulanové (2012, s. 108–109) bychom našli ještě další doporučení, které by zvýšilo pravděpodobnost, aby se děti nestaly obětí kyberšikany. A to, že děti by neměly zveřejňovat svoje fotografie, videa, svoje údaje včetně svého jména a příjmení, adresy domova, školu, kterou navštěvují, telefonní číslo svoje nebo svých blízkých. Pokud by se rozhodly o zveřejnění v kyberprostoru, měly by se poradit především se svými nejbližšími např. rodiči, vychovateli atd. Musí počítat s tím, že informace, fotky, videa, které poskytnou v online světě, můžou se dál šířit a i zneužít. Dále by neměly reagovat na výzvy k nějaké výhře a zpětně volat nebo se domlouvat s neznámou osobou o kontaktní schůzku. K dalšímu bezpečnostnímu opatření patří, aby v žádném případě neprozrazovaly svoje hesla k internetovým stránkám, a to i svému nejlepšímu kamarádovi.

3.2 PREVENCE A RODIČE

Rodiče by měli vědět, že jejich dítěti, i když je doma v bezpečí, při komunikaci na internetu hrozí nebezpečí. Při internetové komunikaci můžou děti narazit např. sexuálního predátora, pedofila.

Proto pokud je to možné, rodiče by měli znemožnit přístup dítěti na internetové stránky, které obsahují násilí a dále zablokovat stránky na internetu, které obsahují pornografii a pedofilii. Pokud dítě ve věku 6 až 12 let chce používat počítač, tak by v rámci bezpečnosti měl být v místnosti, kde se pohybuje celá rodina. Přitom by rodiče měli trvat na tom, aby dítě nesdělovalo bez jejich svolení svoje osobní údaje včetně svého jména. Robert (2013, s. 61 – 62)

Podle Vágnerové (2009, s. 100 – 103) by rodiče měli vysvětlit dětem, že pokud je někdo zastrašuje, posílá jim nevhodné e-maily, SMS, měly by přerušit komunikaci a nahlásit znepokojující informace dospělému. Děti musí taky vědět, že nikdo v žádném případě nemá právo je zastrašovat, a to různými formami v kyberprostoru, ale i ony samy by se neměly takto chovat, šikanovat druhé. Je důležité upozornit děti, aby neotvíraly e-maily a chatové zprávy od cizích osob, které neznají, a také je nepřeposílaly dál. Takové zprávy můžou obsahovat pohoršující obsah nebo škodlivé viry. Rodiče by měli se zajímat o to, jak děti tráví volný čas a nabízet jim různé aktivity i proto, aby mohli nahradit zábavu u počítače. Protože děti jsou ochotny virtuálnímu světu obětovat téměř všechnen volný čas.

Rodiče mohou najít další užitečné informace o kyberšikaně, o bezpečnosti internetu nebo také nahlásit závadný, nelegální obsah na webových stránkách www.pomoconline.cz, www.saferinternet.cz, www.internethotline.cz, www.horkalinka.cz, www.linkabezpeci.cz nebo také na www.e-bezpeci.cz. Hulanová (2012, s. 111)

Podle Vágnerové (2009, s. 98 – 99) by rodiče měli uchovat emaily a SMS od agresora, které agresor poslal jejich dítěti, můžou totiž posloužit jako důkazní materiál. Také by měli kontaktovat poskytovatele serveru, ze kterého agresor šikanuje a požádat je, aby útočnickovi zamezili přístup, pokud dítěti posílá agresor z serveru nepříjemné emaily, chatuje nebo vytváří webové stránky. Dítě by nemělo komunikovat s agresorem a taky by pomohlo, pokud by si změnilo svou virtuální identitu např. komunikovat pod jinou přezdívku. Pokud mají rodiče podezření, že jejich dítě je šikanováno spolužákem nebo že se ve škole vyskytuje kyberšikana, měli by kontaktovat zástupce školy.

U Hulanové (2012, 109 - 110) ještě můžeme najít rady pro rodiče, a to:

- zeptat se dětí, které internetové stránky, služby využívá.
- zajímat se o internetové kamarády.
- zřídit si na servu svůj vlastní účet, který využívá vaše dítě. Případně ho poprosit o pomoc při jeho zřizování.
- při komunikaci s dítětem využívat otevřenost, vztah by měl být založený na důvěře, pokud se dítě dopustilo něčeho špatného, netrestat ho. Příště by se nám nemuselo svěřit.

Je nutné, aby rodiče dětem vysvětlili (Hollá, 2010), že při internetové komunikaci by neměly být uštipačné. Nevhodné vtípkování nemusí být příjemné a děti to nemusí pochopit, protože v pubertě procházejí citlivým obdobím. Hollá, (2010, s. 61)

Podle Mullerové (2014, 78 – 80) při zakládání nového účtu na sociální síti Facebook stojí v podmínkách, že děti musí mít 13 let. Avšak děti si to umí vypočítat a u roku narození, který udávají, prostě lžou. Rodiče by měli dohlédnout, aby děti neměly přístup na sociální síť, aspoň pokud nebude mít 13 let. Avšak realističtější a i bezpečnější by bylo kolem 16 let. Děti v tomto věku už dozrávají k zodpovědnějšímu chování.

3.3 PREVENCE A ŠKOLA

Reakce v případě výskytu kyberšikany u školy nebo i u rodičů dětí je, že mají tendenci řešit kyberšikanu omezováním přístupu k internetu nebo k mobilním telefonům, avšak takové jednání podpoří komunikační bariéru mezi nimi a dětmi v ohledu potřeby dětí svěřit se s problémem kyberšikany. Černá (2013, s. 100)

Podle Mertina a Krejčové (2013, s. 194) se v případě šikany vůči žákovi ve škole postupuje v rámci Minimálního preventivního programu, který má škola vytvořený. Výchovný poradce navazuje ihned spolupráci s vedením školy a s metodikem prevence rizikového chování. Žákovi je nabídnuta individuální konzultace, poskytnutí krizové intervence i kontakty na psychology a etopedy, kteří s žákem budou pracovat.

Podle Kuchárské a kol. (2013, s. 103 – 104) samotnou prevenci členíme na primární, sekundární a terciární. V primární prevenci nemusí být případné podezření na rizikové chování, ale jedná se ve školním prostředí o celkové posílení individuality žáka a celkový rozvoj sociálních dovedností. Je důležité předcházet rizikovému jednání tím, že posílíme vztahy mezi žáky ve třídě a vedeme je ke zdravému, životnímu stylu. U sekundárních preventivních aktivit se setkáváme s činnostmi, které se problémových žáků začínají projevat, a včasným zásahem se daří problémy řešit v jejich zárodku. Terciární prevence se zabývá už s definovanými problémy. V rámci školy je úkolem tyto problémy minimalizovat a odstranit.

Podle Černé (2013 s. 133 – 136) v odehrávající kyberšikaně se její aktéři se mohou znát ze školy, nebo kyberšikana může být spojená s tradiční šikanou na škole. Proto samotná škola má mít zájem, aby se snižovala rizika kyberšikany. Žáci mají mít dostatek informací v rámci bezpečnosti chování na internetu. Pedagogové např. mohou využít hodiny výpočetní techniky a otevřeně mluvit, diskutovat, obeznámit žáky s problematikou kyberšikany.

V současnosti společnost očekává, že škola neplní jenom svoji základní funkci, ale probíhají v ní i jiné volnočasové aktivity, při kterých se vytváří dobré sociální klima. Pedagogové při tom sehrávají důležitou roli, aby byli dostatečně připraveni řešit případné elektronické šikanování, protože jeho dopad na žáka může být příčinou i školních neúspěchů. Na škole by měla být určena jasná pravidla při používání mobilního telefonu a jiných elektronických přenosných zařízení. Žákům a učitelům také pomáhá vytvoření anonymního systému hlášení v případě šikany na škole, kterým se dá předejít strachu vůči odplatě. V rámci

prevence třídnímu učiteli může pomoci aktivizační metoda např. Brainstorming. Pomocí ní může na třídních hodinách mluvit se žáky o výhodách a nevýhodách používání elektronických zařízení při komunikaci. Žákům by mělo být vysvětleno, že elektronické šikanování není „cool“ a pomocí různých debat, besed s odborníky či seminářů by měli být odborně informováni o elektronickém šikanování i jejich rodiče. Hollá (2010, s. 56 – 58)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 REALIZOVANÉ VÝZKUMY

Kyberšikanou a její výskytem se zabíral ve světě mezinárodní projekt EU Kids On Line II, kterým se zabírala a stala se i součástí projektu Česká republika. Projekt se zabíral online riskantním chováním u dětí od 9 do 16 let. Výhodou bylo, že v projektu ve všech zemích byla použita stejná definice kyberšikany. Realizovaný výzkum probíhal formou dotazníkového šetření. Ve světě se s kyberšikanou potkalo v průměru 6 % dětí. V České republice byl zjištěn lehký nadprůměr, a to 8 % dětí, který udávaly, že během 12 měsíců měly vlastní zkušenost s kyberšikanou. (Černá, 2013 s. 43)

Na internetovém serveru v České republice, redakci E-bezpečí [online], byl zveřejněn největší výzkum rizikového chování u dětí od 11 do 17 let. Na projektu spolupracovaly Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a společnost Seznam.cz. Výzkumu v roce 2013 se zúčastnilo více než 21 000 dětí. Výzkumným šetřením se zjistilo, že z dotázaných dětí má více mírně nad polovinu, a to 51 % dětí zkušenosti s kyberšikanou. Nejvíce dětí uvádělo, že se setkalo s verbálními útoky, obtěžováním za pomoci prozvánění, vyhrožováním či zastrasováním. Někteří z dětí se sami přiznávali, že oni sami šikanovali ostatní děti, a to formou verbálních útoků a obtěžováním formou prozvánění. Z výzkumu vyplynulo, že děti samotné nahrávají útočníkům, protože zveřejňují na internetových stránkách svoje e-maily, jména a příjmení, fotografie, dokonce si píšou s neznámými osobami a jsou i ochotny se s nimi setkat osobně. Šokující je ale to, že

76 % dětí považuje za riskantní potkat se s neznámým člověkem, ale 55 % by přesto šlo na schůzku s neznámým člověkem, kterého znají jenom z internetového prostředí. Jsou ochotni riskovat při vidině nabídnutí peněžní částky, nabití mobilního telefonu nebo jiné odměny.

Z tohoto výzkumného projektu vyplývá, že je důležité zabírat se prevencí a neustále děti poučovat o bezpečnosti a správném chování na internetu.

4.1 Výzkumný problém a hlavní výzkumná otázka

Stanovení problému začíná předběžně teoretickou analýzou. V této části analýzy získáme základní a důležité největší množství informací při studiu příslušných odborných knih, časopisu, encyklopedii, internetových zdrojů apod. Z oblasti, kterou chceme zkoumat, získáváme informace i z rozhovorů s odborníky, kteří se už danou problematikou zaobírají Chrásková (2007, s. 12). Pro realizaci našeho výzkumného problému dle Gavory (2010) jsme si vybrali popisný /deskriptivní výzkumný problém, který hledá odpověď na otázku „jaké to je“? „*Deskriptivní výzkumný problém zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu. Při takovém výzkumu se obvykle používá jako výzkumná metoda pozorování, škálování, dotazník, interview.*“ (Gavora, 2010, s. 56)

Stanovení výzkumného problému zní:

Vědí žáci o příčinách kyberšikan, anebo jak mají postupovat při jejím výskytu v jejich životě?

Hlavní výzkumná otázka

Mají děti dostatek informací o kyberšikaně od rodičů a školy?

Dílčí výzkumné otázky

Jaký mají nejčastější důvod trávit volný čas na internetu? (3, 4, 5)

Jaké povědomí mají žáci o kyberšikaně? (6, 7, 8)

Jaké příčiny zadávají žáci, aby se stali oběťmi kyberšikan? (9, 10, 11, 12)

Jak by žáci postupovali, kdyby byli v ohrožení kyberšikanou? (13, 14, 15)

Jak je uskutečňována prevence v oblasti kyberšikan? (16, 17, 18, 19)

K dílčím výzkumným otázkám jsou v závorce přiřazeny jednotlivé položky z dotazníku.

4.2 Stanovení výzkumného cíle

Cílem výzkumu je zjistit možné příčiny kyberšikany u žáků 2. stupně na Základní škole v Babicích (okres Uherské Hradiště), a tak zjistit, jaké informace a vědomosti děti mají v oblasti prevence kyberšikany.

Dílčí cíle

Zjistit, kolik dětí má založený svůj účet, profil na sociální síti.

Zjistit, z jakého důvodu mají děti založený svůj účet, profil na sociální síti.

Zjistit, kolik dětí se potkalo s kyberšikanou u sebe nebo u kamaráda.

Zjistit, jak by děti postupovaly, kdyby se potkaly v osobním životě s kyberšikanou.

Zjistit, jak jsou děti dostatečně poučeny ohledně prevence kyberšikany.

4.3 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Na webových stránkách SKOLY Online je uvedeno, že ve Zlínském kraji se nachází 287 základních škol. Realizovaný výzkumný soubor se vztahuje na děti 2. stupně ZŠ Babicích v Zlínském kraji. Jedná se o záměrný výběr školy, kde se nachází děti ze 7 obcí.

4.4 Metoda výzkumu

Pro tento výzkum jsme zvolili kvantitativní metodu dotazníkového šetření. Na uvedené otázky respondenti odpovídají anonymně. Tímto způsobem budou mít respondenti zachováno anonymitu. Dotazník je tvořen otevřenými, uzavřenými a polootevřenými otázkami, který se nachází v příloze PI. Cílem dotazníku je zjistit, jaké zkušenosti mají žáci 2. stupně ZŠ s kyberšikanou.

4.5 Průběh výzkumu

Výzkum byl proveden na základní škole v obci Babicích ve Zlínském kraji. Po domluvě s ředitelem byly žákům školy rozdané dotazníky na druhém stupni. Žáci měli v dotazníku zakroužkovat nebo vypsát odpovědi v jednotlivých položkách. Ke některým uvedeným položkám mohli zaznačit více odpovědí. Čitelně a správně vyplněné dotazníky odevzdalo 89 žáků. Nečitelné dotazníky byly z výzkumu vyřazeny. Následně jsme dotazníky vyhodnotili a získané výsledky byly zpracovány.

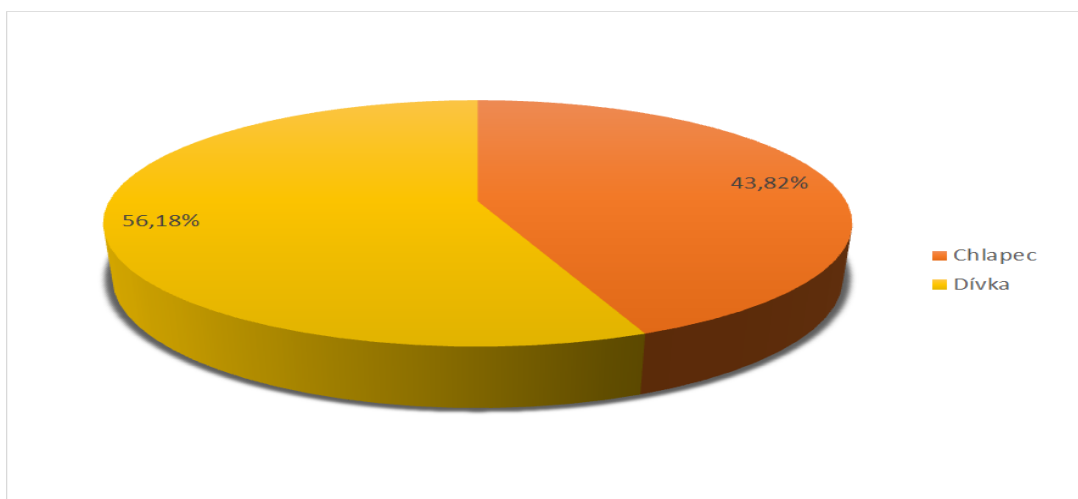
4.6 Způsob zpracování dat

Položky v dotazníku byly zpracovány nejdříve ručně čárkovací metodou a následně každá položka v dotazníku byla zpracovaná pro přehlednost grafy. Výsledky šetření jsou v grafech vyjádřeny v procentech. Každá položka dotazníku byla vyhodnocená zvlášť s doplňujícím komentářem a v něm jsou uvedeny výsledky v absolutní a relativní četnosti.

4.7 Výsledky šetření

Položka č. 1 – Pohlaví respondentů

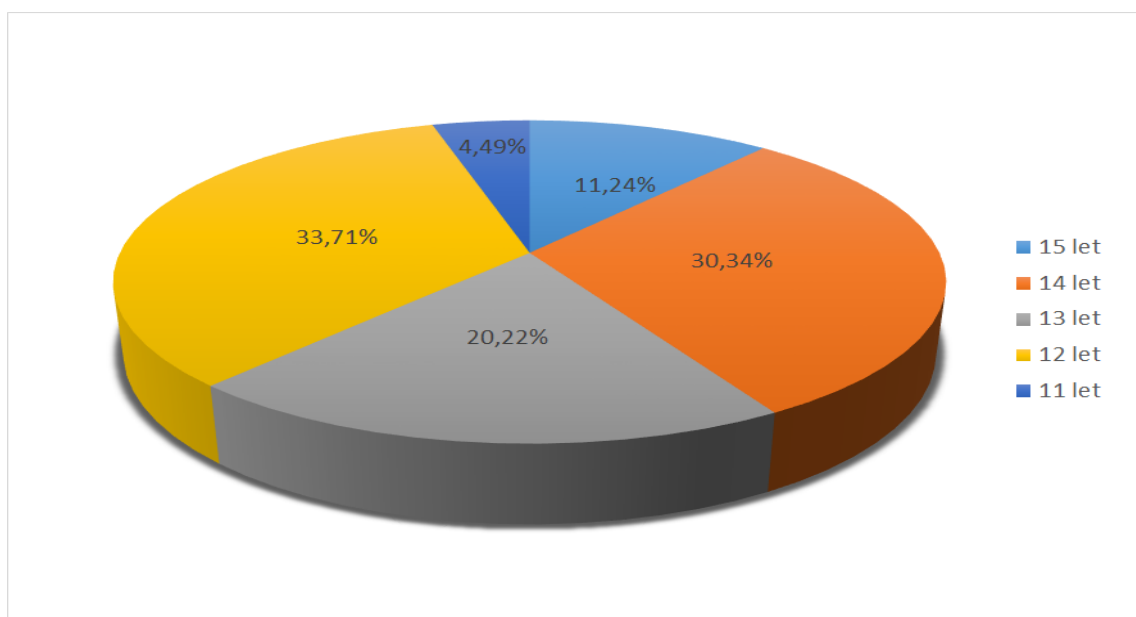
Položka č. 1 zjišťovala pohlaví žáků. Z celkového počtu 89 respondentů bylo „39“ (43,82 %) chlapců a „50“ (56,18 %) dívek.

Graf. 1: Pohlaví respondentů

Položka č. 2 – Kolik máš roků?

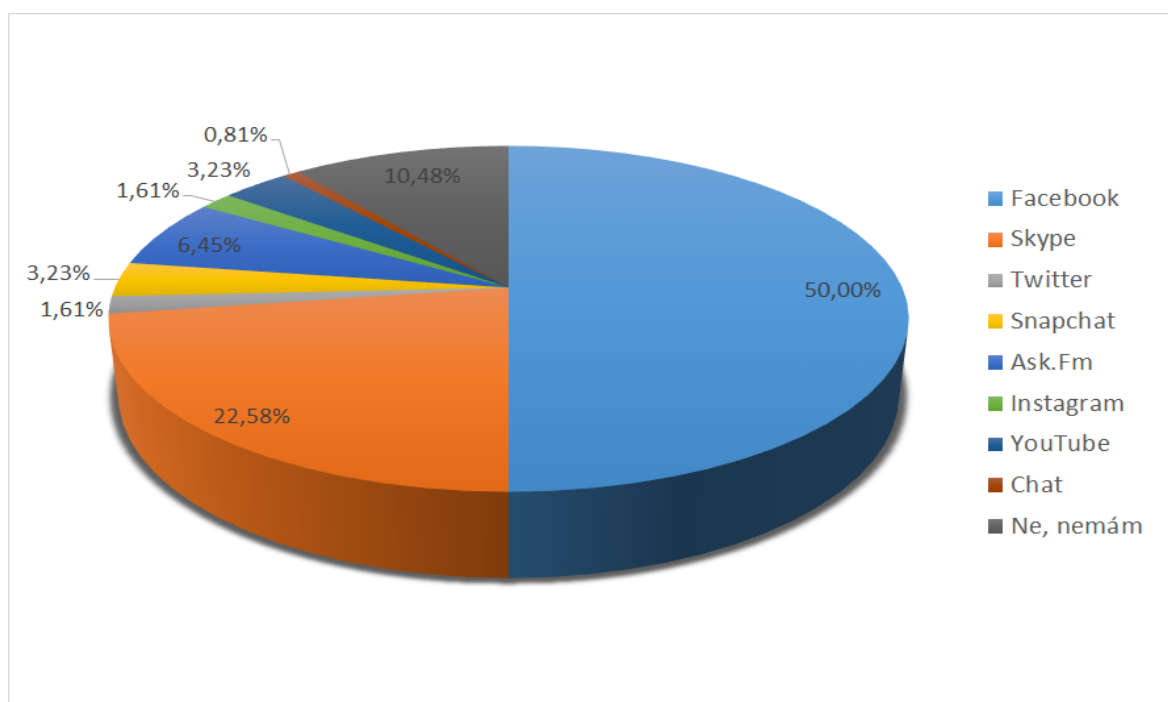
Položka č. 2 zjišťovala věk žáků. Počty respondentů podle věku: „15“-letí 10 (11,24%), „14“-letí 27 (30,34 %), „13“-letí 18 (20,23%), „12“-letí 30 (33,71%), „11“-letí 4 (4,49%).

Graf. 2: Věk respondentů

Položka č. 3 – Máš založený účet, (svůj profil) na nějaké sociální síti? (Např. Facebook)

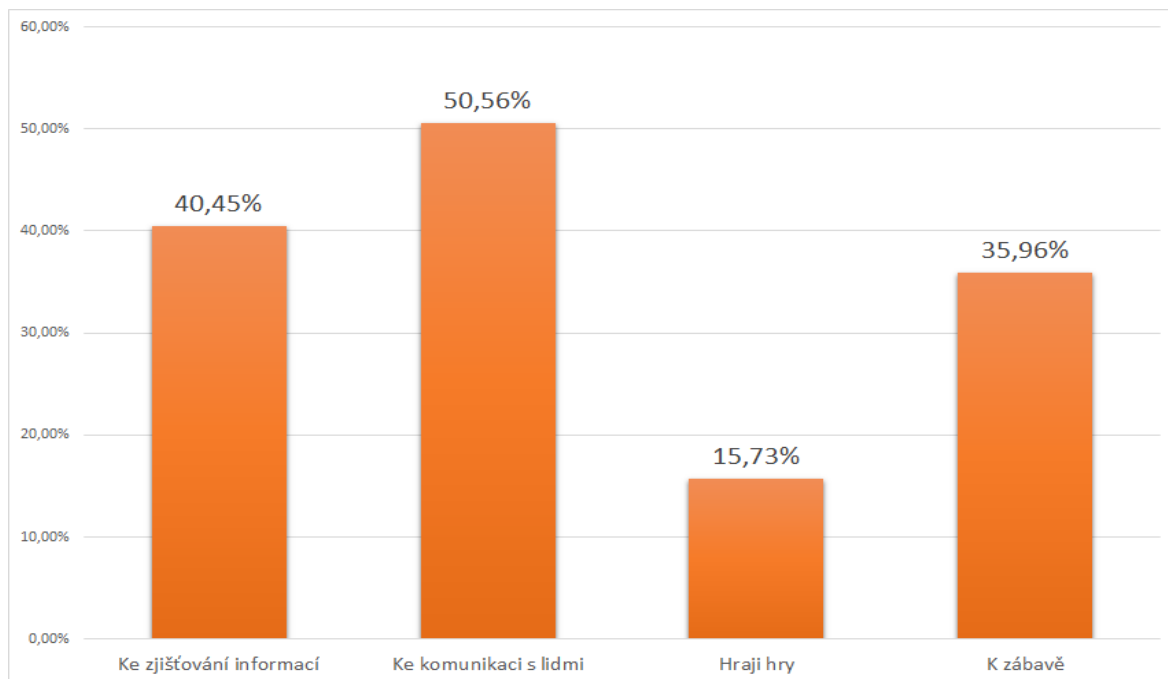
Položka č. 3 zjišťovala, na jaké sociální síti mají respondenti založený účet. Tato položka při dotazu „Ano“ byla polootevřená, respondenti měli sami napsat, kde mají založený účet. V případě, že nemají účet, zakroužkovali odpověď „Ne, nemám.“ Nejvíce respondentů mělo založený účet na sociální síti Facebook 62 (69,66 %), na druhém místě respondenti používají Skype 28 (31,46 %), Twitr uvedlo 2 (2,25 %), Snapchat 4 (4,49 %), Ask. Fm 8 (8,99 %), Instagram 2 (2,25 %), You Tube 4 (4,49 %), Chat 1 (1,12 %), „Ne, nemám“ 13 (14,61%).

Graf. 3: Máš založený účet, (svůj profil) na nějaké sociální síti? (Např. Facebook)

Položka č. 4 – Z jakého důvodu internet nejvíce využíváš?

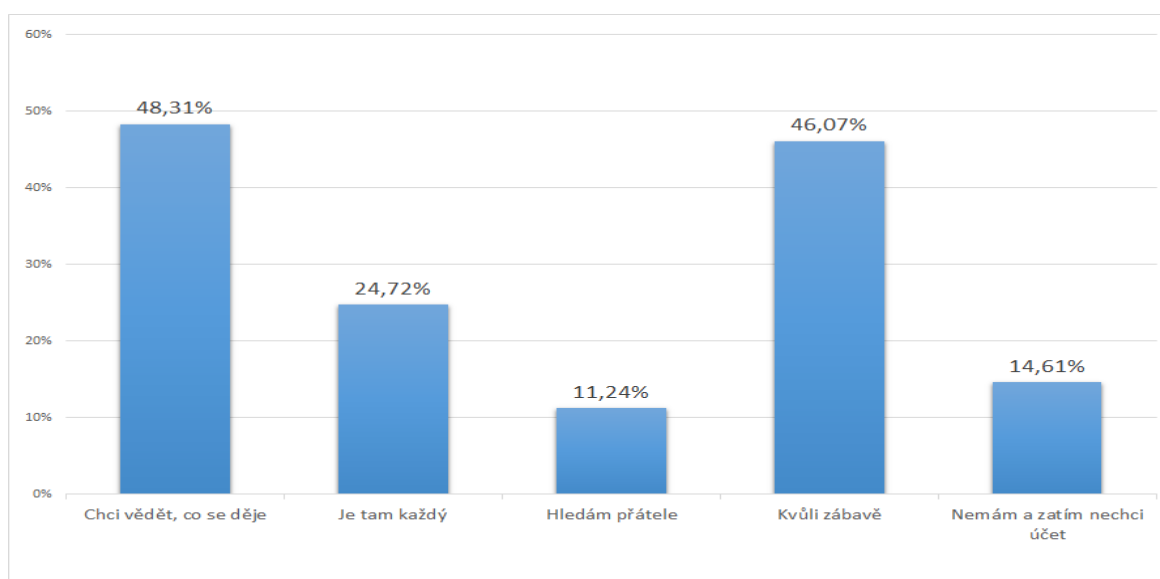
Položka č. 4 zjišťovala, jaké mají děti nejčastější důvody k tomu, aby využívaly internet. Nejvíce dětí volilo odpověď, že nejčastěji používají internet „Ke komunikaci s lidmi“, a to 45 (50,56 %), „Ke zjišťování informací“ 36 (40,45 %), „K zábavě“ 32 (35,96 %), „Hrají hry“ 14 (15,73 %).

Graf. 4: Důvody nejvíce využívání internetu

Položka č. 5 – Co Tě vedlo k tomu, že sis založil/a účet na sociální síti?

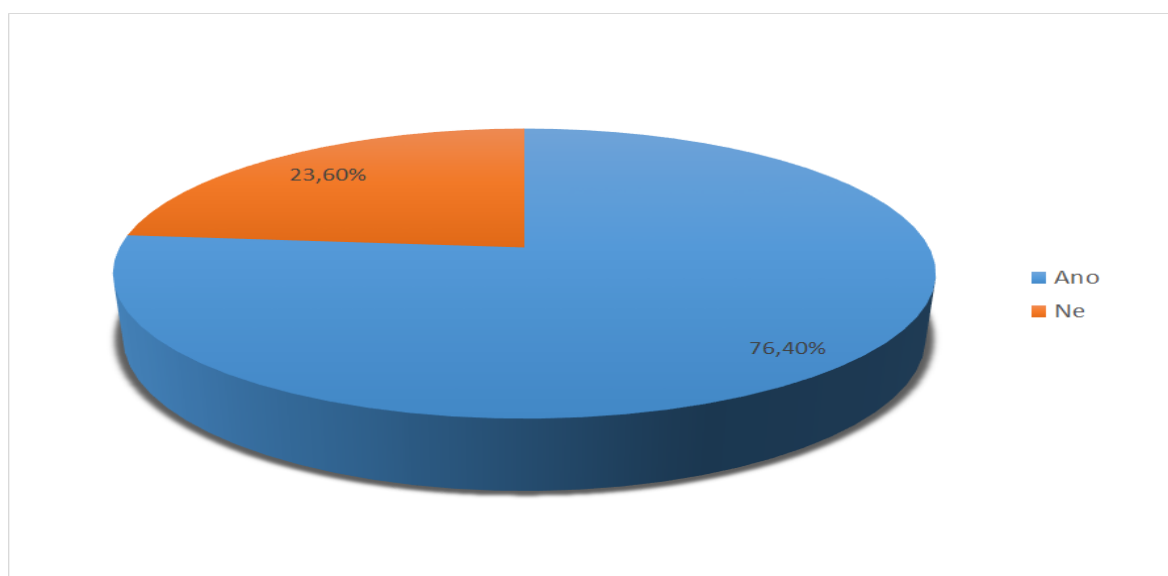
Položkou č. 5 jsme zjišťovali, co vede respondenty k tomu, aby si založili účty na sociální síti. Respondenti zakroužkovali více odpovědí. Nejvíce volili odpověď: „Chci vědět, co se děje“ 43 (48,31 %), „Kvůli zábavě“ 41 (46,07 %), „Je tam každý“ 22 (24,72 %), „Hledám přátele“ volilo 10 (11,24 %), „Nemám a zatím nechci účet“ zakroužkovalo 13 (14,61 %) respondentů.

Graf. 5: Důvody respondentů k založení sociální sítě

Položka č. 6 – Víš, co je kyberšikana?

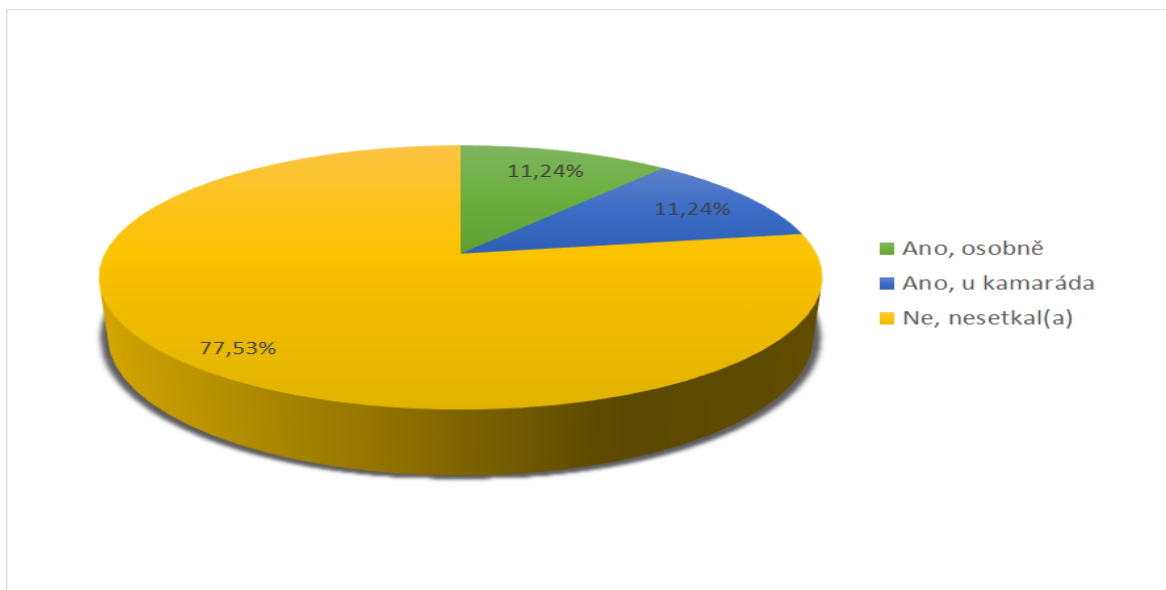
Položkou č. 6 jsme chtěli zjistit, jestli vědí, co obnáší pojem kyberšikana. Při této položce respondenti zakroužkovali odpověď „Ne“ 21 (23,60 %) a odpověď „Ano“ zvolili 68 (76,40 %). Tato položka byla i kontrolní a respondenti byli vyzváni, aby napsali při zvolení varianty „Ano“ krátkou charakteristiku kyberšikany. Všichni respondenti napsali správnou odpověď. Nečastěji typu: šikanování přes sociální sítě; šikana na PC; šikanování přes sociální sítě nebo internet; zneužívání, vydírání, zveřejňování fotek cizím člověkem, nadávání; když Ti někdo přes internet ubližuje; asi slovní šikana na internetu, psychické ubližování pomocí internetu, když jeden člověk napadá druhého urážkami.

Graf. 6: Víš, co je kyberšikana

Položka č. 7 – Setkal/a jsi se osobně s kyberšikanou (nebo u svého kamaráda)?

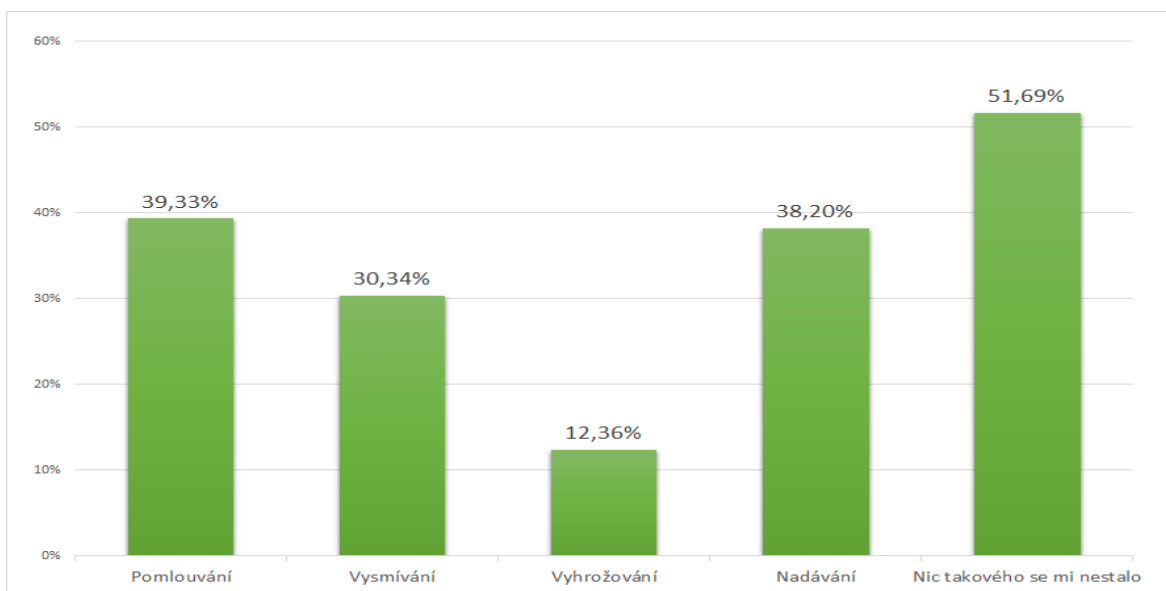
Položkou č. 7 jsme chtěli po položce č. 6 zjistit, jestli se s kyberšikanou setkali respondenti osobně nebo u kamaráda. Ze všech respondentů se přiznalo, že se potkalo s kyberšikanou. „Ano, osobně“ 10 (11,24 %), „Ano u kamaráda“ 10 (11,24 %), zbytek respondentů se nepotkalo s kyberšikanou a zvolilo odpověď „Ne, nesetkala“ 69 (77,53 %).

Graf. 7: Setkání s kyberšikanou

Položka č. 8 – Zažil/a jsi někdy prostřednictvím internetu.

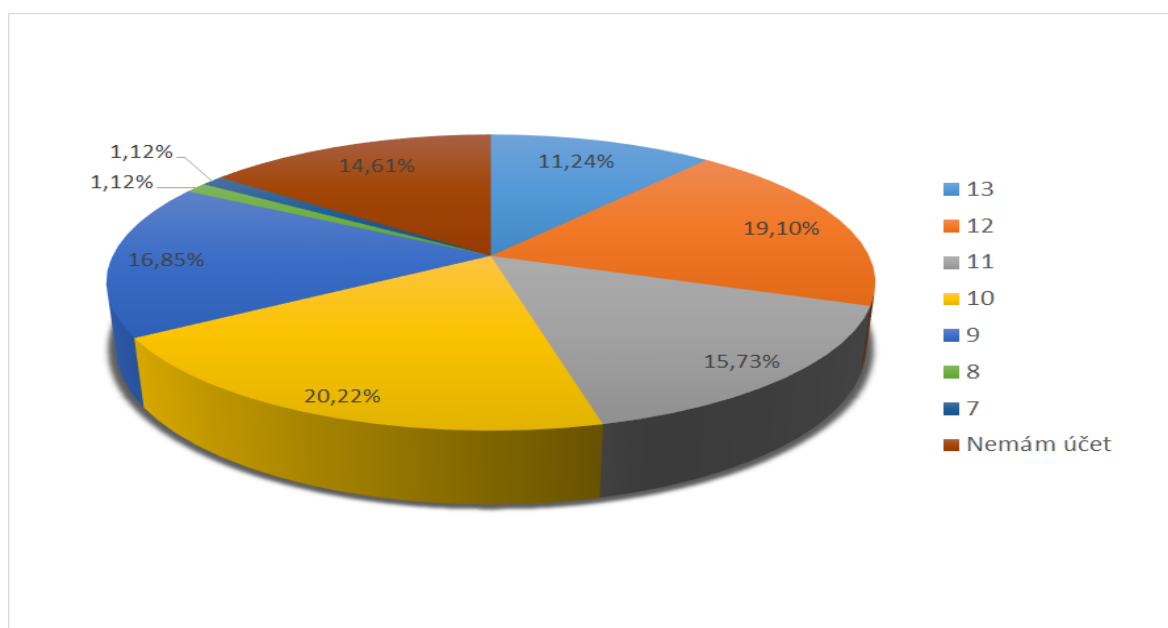
U této položky č. 8 jsme chtěli konkrétně zjistit, jaké mají nepříjemné zkušenosti spojené s internetem. Tato položka byla uzavřená a respondenti zaznačili i více odpovědí. „Pomlouvání“ 35 (39,33 %), „Vysmívání“ 27 (30,34 %), „Vyhrožování“ 11 (12,36 %), „Nadávání“ 34 (38,20 %), „Nic takového se mi nestalo“ 46 (51,69 %).

Graf. 8: Nepříjemné osobní zkušenosti prostřednictvím internetu.

Položka č. 9 – Kolik roků jsi měl/a, když sis založil/a svůj účet, (profil) na sociální síti?

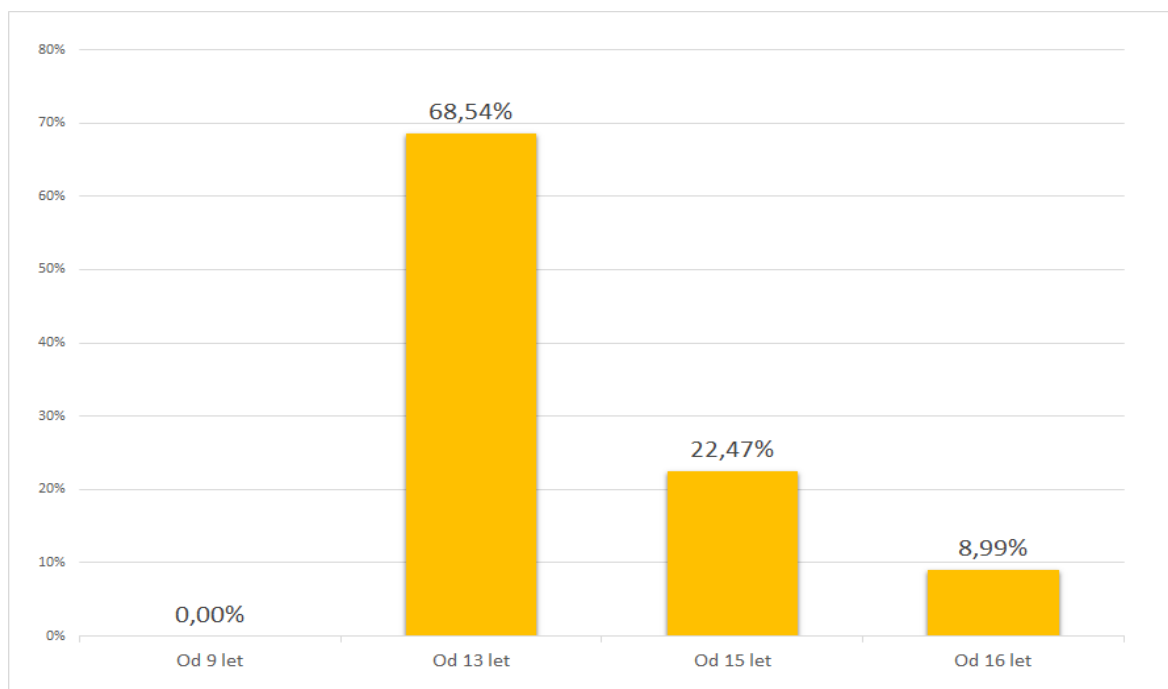
Položkou č. 9 jsme chtěli zjistit, kolik roků měli respondenti při zakládání svého účtu na sociální síti. Tato položka byla otevřená a respondenti měli vepsat do položky svůj věk. Respondenti uvedli svůj věk při založení svého účtu: „13 roků“ - 10 (11,24 %), „12 roků“ – 17 (19,10 %), „11 roků“ - 14 (15,73 %), „10 roků“ – 18 (20,22 %), „9 roků“ – 15 (16,85 %), „8 roků“ – 1 (1,12 %), „7 roků“ – 1 (1,12 %). Respondenti, kteří nemají účet, byli vyzváni, aby napsali: „Nemám účet“ 13 (14,61 %).

Graf. 9: Věk respondentů při zakládání svého účtu na sociální síti.

Položka č. 10 – Víš, od kolika let se můžeš přihlásit na sociální síť Facebook?

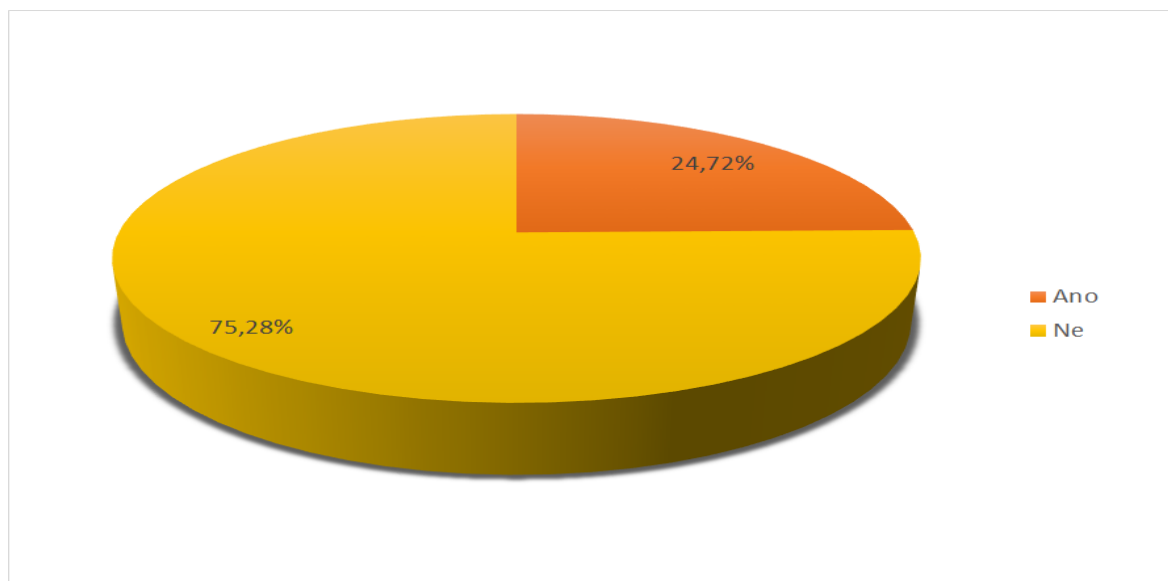
Položkou č. 10 jsme se chtěli dozvědět, jestli vědí respondenti, kolik musí mít roků při zakládání účtu na sociální síti Facebook? Položka byla uzavřená a respondenti měli zakroužkovat správnou odpověď z uvedených možností v dotazníku. Při odpovědi „9“ let neodpověděl ze žádných respondentů. Při odpovědi zakroužkovalo odpověď „13 roků“ – 61 (68,54 %), „15 roků“ – 20 (22,47 %), „16 roků“ – 8 (8,99 %) respondentů.

Graf. 10: Uvedený věk, od kdy se může přihlásit na sociální síť Facebook.

Položka č. 11 – Komunikuješ, píšeš si na internetu s lidmi, které osobně neznáš? (Např. na sociálních sítích, chatu a atd.)

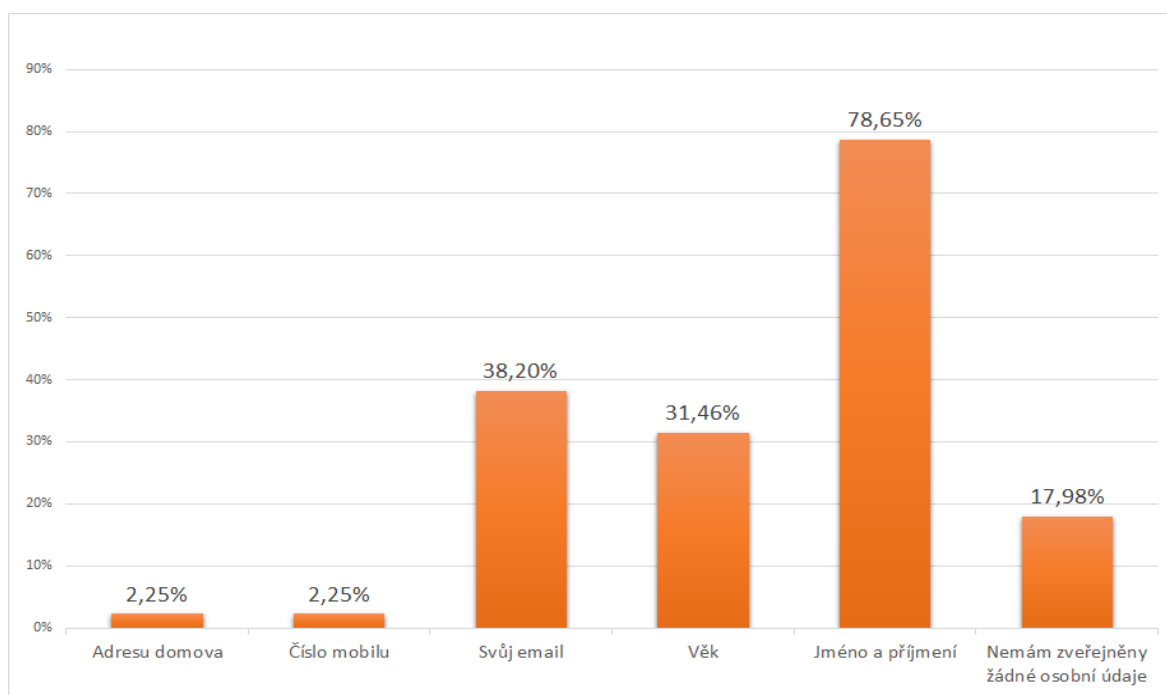
Položkou č. 11 jsme se chtěli dozvědět, jestli respondenti komunikují s cizími lidmi, které neznají osobně. Respondenti zaznačili: „Ano“ 22 (24,72 %), „Ne“ 67 (75,28 %).

Graf. 11: Komunikace s neznámými lidmi na sociálních sítích, chatu.

Položka č. 12 – Které osobní údaje máš zveřejněny na internetu?

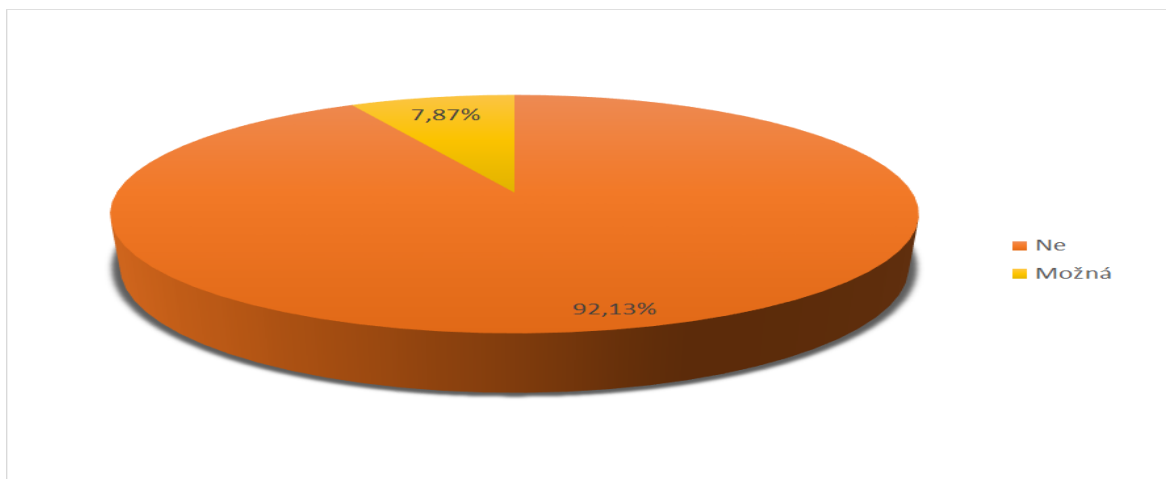
V položce č. 12 respondenti zaznačili svoji odpověď na otázku z více možností. Respondenti mají na internetu zveřejněny své osobní údaje: „Adresu domova“ 2 (2,25 %), „Číslo mobilu“ 2 (2,25 %), „Svůj email“ 34 (38,20 %), „Věk“ 28 (31,46 %), „Jméno a příjmení“ 70 (78,65 %), „Nemám zveřejněny žádné osobní údaje“ 16 (17,98 %).

Graf. 12: Zveřejnění osobních údajů na internetu.

Položka č. 13 – Pokud by Tě přes internet kontaktoval někdo neznámý a zval Tě na schůzku, šel/šla bys? (Např. přítel ze sociální sítě, kterého osobně neznáš)

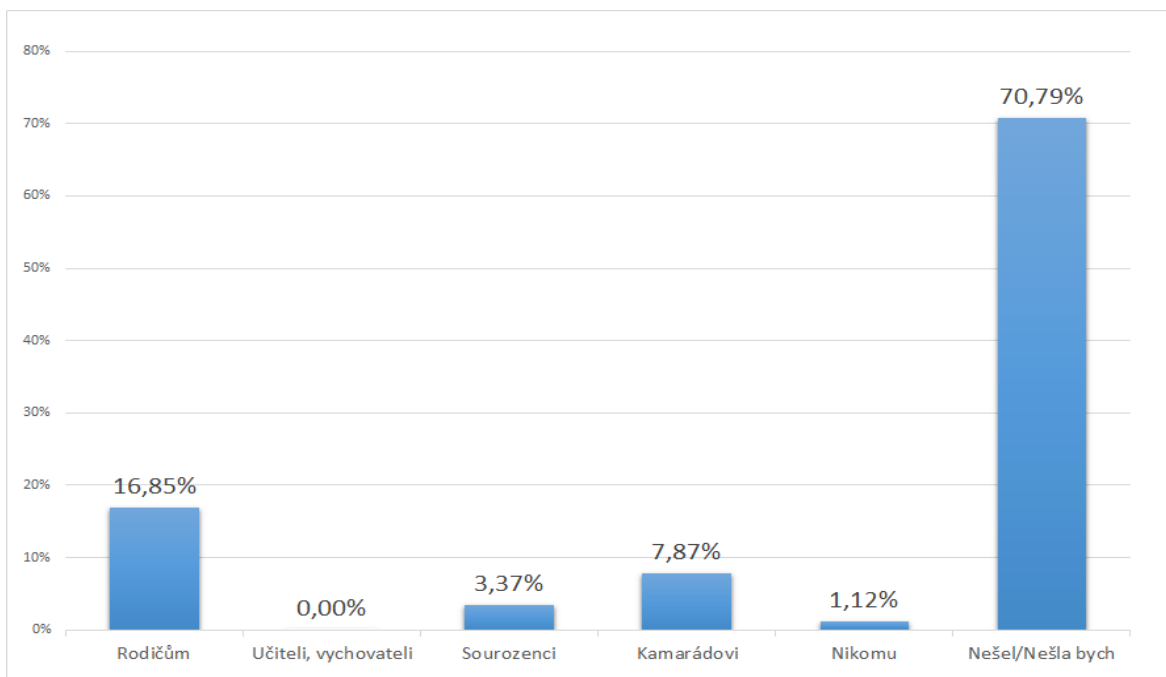
Položkou č. 13 jsme chtěli zjistit, zda by šli respondenti na schůzku s neznámým člověkem, kterého neznají osobně, ale jen přes internet nebo sociální síť. Odpověď „Ano“ nezvolil ani jeden respondent. „Možná“ 7 (7,87 %), „Ne“ 82 (92,13 %).

Graf. 13: Přijetí pozvání přes internet na osobní, kontaktní schůzku s neznámou osobou.

Položka č. 14 – Řekl/a bys o tom předem někomu?

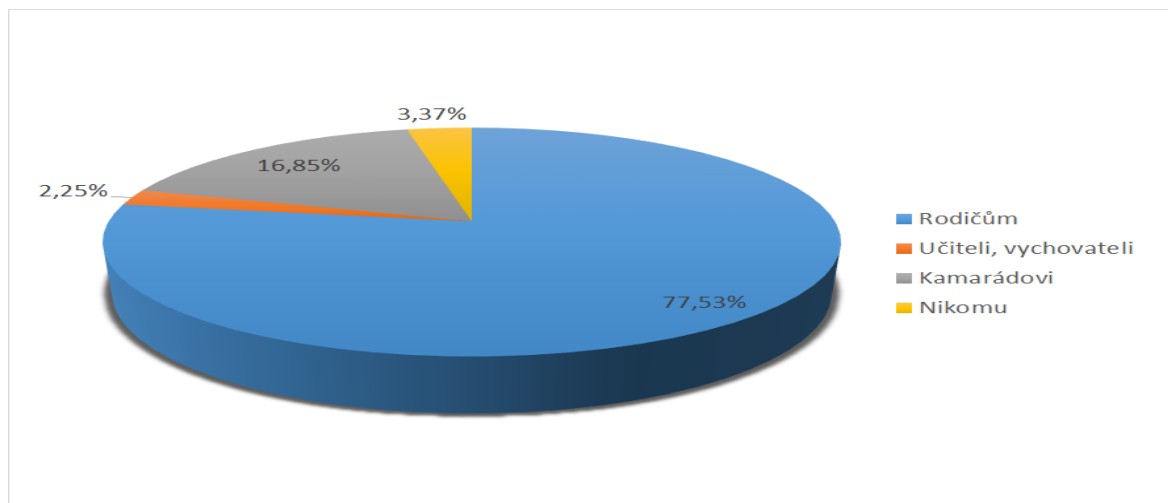
Položkou č. 14 jsme zjišťovali, zda by respondenti někoho informovali, o pozvání na kontaktní schůzku s neznámou osobou, kterého znají pouze internet nebo ze sociální sítě. Řekli by o tom předem někomu: „Rodičům“ 15 (16,85 %), „Učiteli, vychovateli“ by neřekl ani jeden respondent, „Sourozenci“ 3 (3,37 %), „Kamarádovi“ 7 (7,87 %), „Nikomu“ 1 (1,12 %). „Nešel/nešla bych na kontaktní, osobní schůzku“ 63 (70,79 %).

Graf. 14: Oznámení o schůzce s neznámým člověkem.

Položka č. 15 – Kdyby tě někdo šikanoval pomocí internetu nebo mobilu, komu bys to řekl/a?

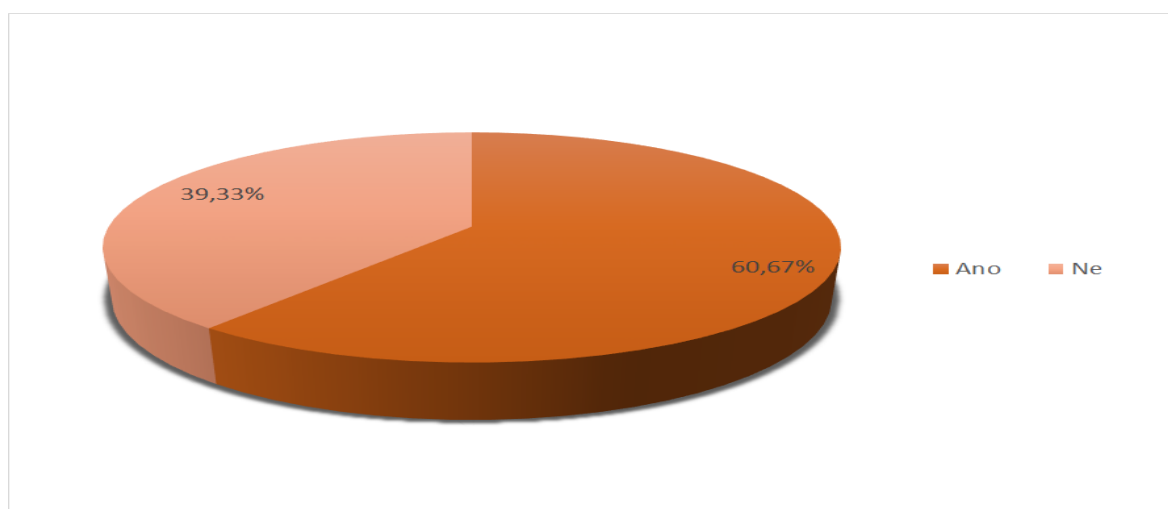
Položkou č. 15 jsme chtěli zjistit, komu by se respondenti svěřili, že se stali oběťmi kyberšikanů. Respondenti odpověděli, že by volili variantu: „Rodičům“ 69 (77,53 %), „Učiteli, vychovateli“ 2 (2,25 %), „Kamarádovi“ 15 (16,85 %). „Nikomu“ označili 3 (3,37 %) respondentů.

Graf. 15: Svěření se o probíhajícím šikanování na internetu, mobilů.

Položka č. 16 – Mluvil/a jsi s rodiči o chování a bezpečnosti na internetu?

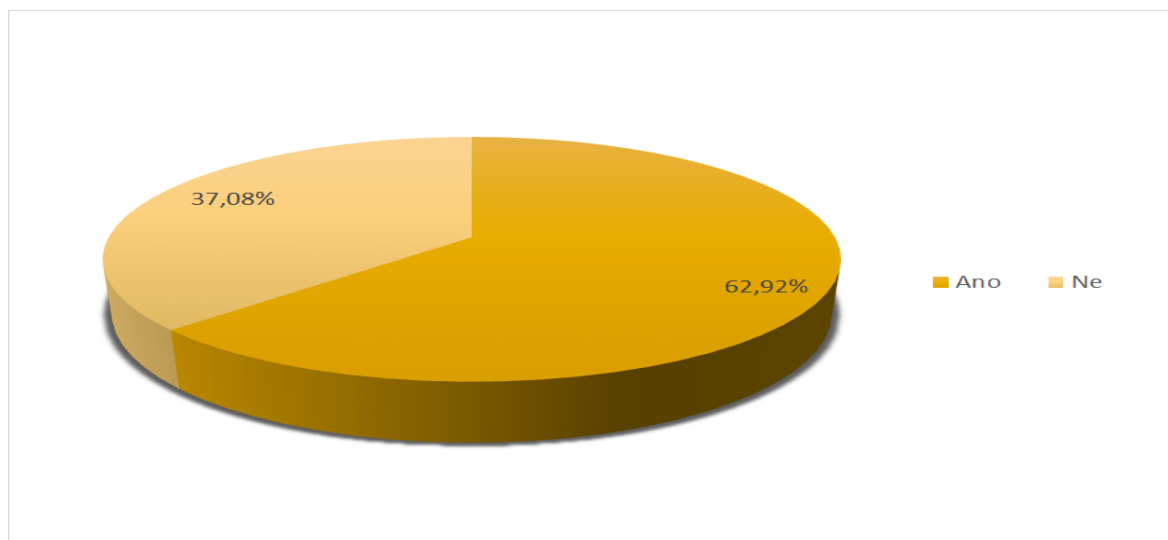
Položka č. 16 zjišťovala, jestli respondenti mluvili doma s rodiči o patřičném chování a zachování bezpečnosti ve virtuálním světě. Respondenti odpověděli: „Ano“ 54 (60,67 %), „Ne“ 35 (39,33 %).

Graf. 16: Rozhovor s rodiči o chování a bezpečnosti na internetu.

Položka č. 17 – Zajímají se rodiče o to, co na internetu děláš?

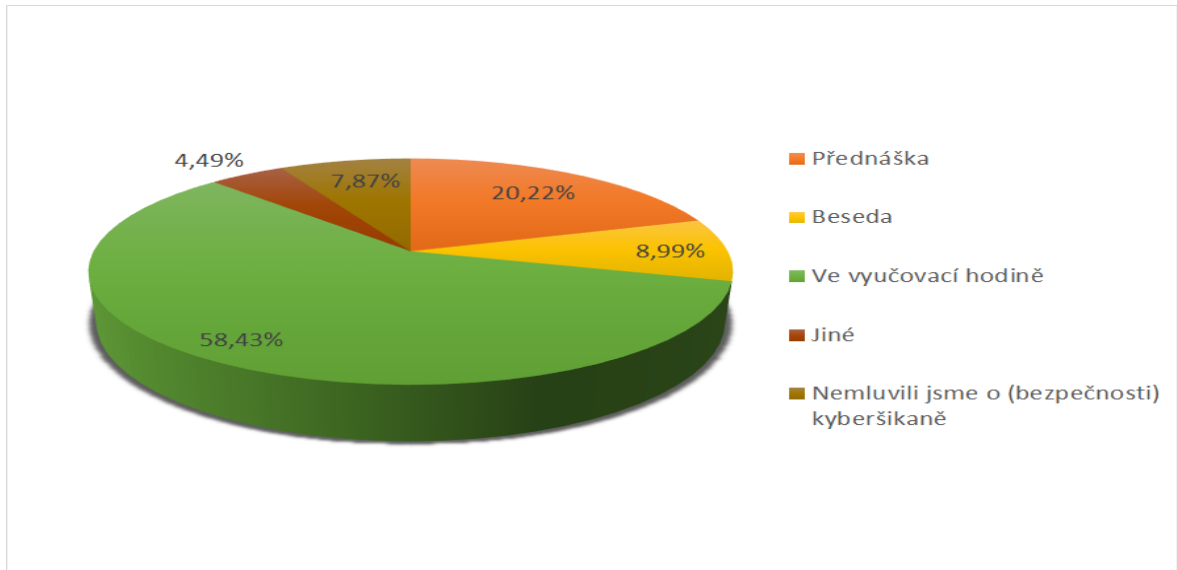
Položkou č. 17 jsme zjišťovali, jestli rodiče se zajímají, čím se na internetu respondenti zabývají. Z 89 respondentů uvedlo: „Ano“ 56 (62,92 %), „Ne“ 33 (37,08 %).

Graf. 17: Zájem rodičů o činnosti na internetu.

Položka č. 18 – Mluvili jste ve škole o bezpečnosti komunikace na internetu nebo o problematice kyberšikany?

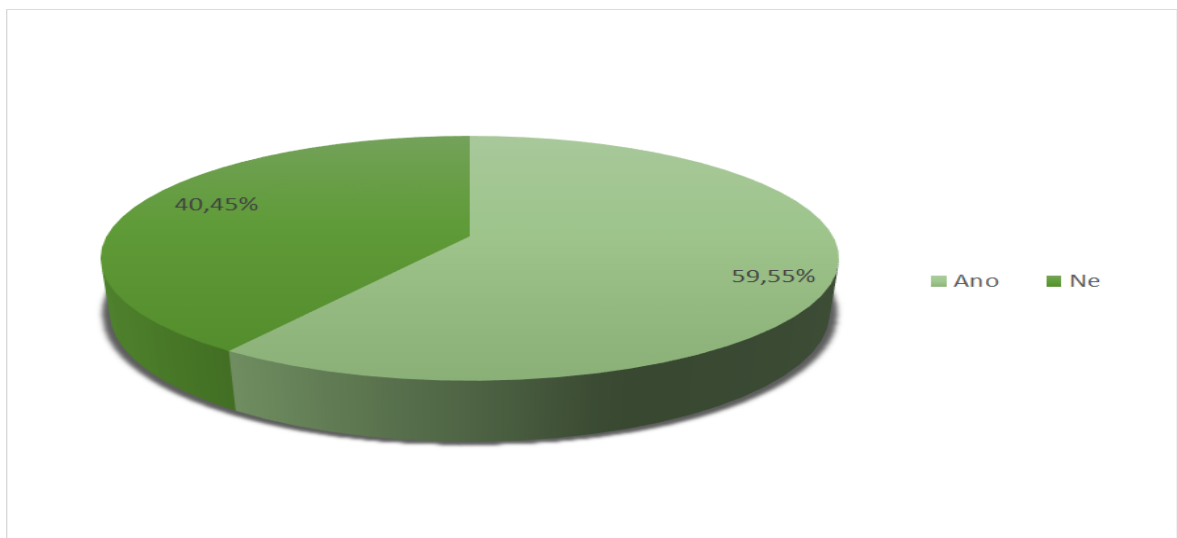
Položka č. 18 dávala na výběr z možností. Respondenti si mohli vybrat z uvedených možností nebo vepsat jinou možnost, jakým způsobem mluvili o bezpečnosti komunikace na internetu nebo o problematice kyberšikany ve škole. Respondenti zaznačili: „Ve vyučovací hodině“ 52 (58,43 %), „Přednáška“ 18 (20,22 %), „Beseda“ 8 (8,99 %), „Nemluvili jsme o (bezpečnosti) kyberšikaně“ 7 (7,87 %), u „Jiné“ 4 (4,49 %) napsali respondenti: nevím; pustili nám o tom video; ano; z rádia.

Graf. 18: Poučení ve škole o bezpečnosti komunikace na internetu a kyberšikaně.

Položka č. 19 – Znáš nějaké internetové stránky, které se kyberšikanou zabývají nebo telefonní číslo na linku bezpečí? Případně na koho jiného se obrátit v případě kyberšikan?

Položkou č. 19 bylo našim záměrem zjistit, jestli respondenti vědí o internetových stránkách, které se zabývají kyberšikanou nebo telefonní číslo na linku bezpečí. V případě výskytu kyberšikan, na koho by se obrátili. U odpovědí: „Ano“ 53 (59,55 %) a „Ne“ 36 (40,45 %) zodpověděli poslední položku v našem dotazníku.

Graf. 19: Znalost internetových stránek nebo telefonního čísla v případě kyberšikan.

4.8 Shrnutí výsledků výzkumu

V úvodu ve výsledkovém šetření jsou respondenti rozdělení podle pohlaví a věku. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 89 žáků na základní škole. Z toho 39 chlapců a 50 děvčat. Dotazník vyplnili žáci na druhém stupni školy a to v rozmezí od 11 až 15 let.

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jaké možné důvody zadávají žáci, aby se stali obětí kyberšikany a jestli mají dostatek informací o kyberšikaně a její prevenci.

Ve 3. položce jsme chtěli zjistit, jestli mají založený účet na nějaké sociální síti. Nejvíce má založený účet na sociální síti Facebook, a to 69,66 %. Skype využívá 31,46 % žáků, ostatní žáci určili jiné sociální síť. Jenom 13 žáků (14,61 %) z 89 napsalo, že nemá, nepoužívá žádné sociální síť. Z výzkumu vyplývá, že žáci využívají internetové služby opravdu velmi často a rádi se pohybují ve virtuálním světě.

Žáci uvedli, že nejvíce používají internet ke komunikaci s lidmi, a to 50,56 % dotázaných a ke zjišťování informací 40,45%, dále hodně ho používají k zábavě 35,96 %, k internetovým hrám 15,73 % dotázaných.

K dotazu, co je vedlo k tomu, aby si založili účet na sociální síti: 48,31 % žáků odpovědělo, že chtějí vědět, co se děje, kvůli zábavě 46,07 %, že je tam každý 24,72 %. K hledání přátel přes internet se přiznalo 11,24 % žáků. Musíme ale podotknout, že hledání přátel přes internet není nejlepší způsob, jak si najít spolehlivého přítele.

Při otázce, víš co je kyberšikana, jsme zjistili, že přes polovina dotázaných ví, co tento pojem obnáší, a to 76,40 %. Co je kyberšikana nevědělo 23,60 % žáků. Vidíme, že ne všichni žáci jsou o tomto problému informováni.

Při setkání s kyberšikanou v osobním životě nebo u kamaráda zodpověděli ve stejném počtu v obou případech, a to 11,24 % dotázaných. S kyberšikanou nemá žádné zkušenosti více než polovina dotázaných, a to 77,53 %. Přesto tento fenomén existuje a 20 dětí už má s ní nějaké životní zkušenosti.

V položce 8 jsme chtěli konkrétně zjistit, jaké měli žáci prostřednictvím internetu nepříjemné zážitky. S pomlouváním se potkalo 39,33 % žáků, nadávání označilo 38,30 %, vysmívání 30,34 % a s vyhrožováním mělo nepříjemnou zkušenost 12,36 %. Nic takového

se nestalo více než polovině, a to 51,69 % žáků. Jak je vidět, žáci prostřednictvím kyberprostoru zažívají i nepříjemné prožitky.

K příčinám, jaké žáci udávají, patří i nízký věk. Žáci s nízkým věkem se pohybují na sociálních sítích a v důsledku toho mohou dělat neuvážené činy. Proto jsme chtěli vědět „kolik roků měli, když si založili sociální síť“. I když žáci jsou na druhém stupni ZŠ a mají 15, 14 let, v dotazníku vůbec při této položce tento věk nefiguroval. Dva žáci napsali, že měli 7 (1,12 %) a 8 (1,12 %) roků. Přitom věk, při kterém se může založit účet na Facebooku, je určen hranicí 13 let. Z 89 respondentů nemělo založený účet 14,61 %. Třináct let mělo při zakládání účtů jenom 11,24 % respondentů.

Následující položkou jsme chtěli zjistit, jestli žáci vědí, od kolika let se můžou přihlásit na sociální síť Facebook. Žáků, kteří zaznačili správnou odpověď 13 let, bylo 68,54%. Zbytek odpovědí byla nesprávný. Je zřejmé, že při zakládání účtů lžou při kolonce s datem narození.

Při komunikaci s neznámými lidmi na internetu a sociálních sítích, které osobně neznají, se přiznalo 24,72 % žáků. Při tomto údaji musíme zkonstatovat, že se můžou vystavovat nepřímému nebezpečí od neznámých osob. Zbytek dotázaných komunikaci s cizími lidmi odmítá – 75,28 %.

Po tomto dotazu jsme chtěli zjistit, které své osobné údaje zveřejňují žáci na internetu. Nejvíce zveřejněno mají žáci své jméno a příjmení, a to 78,65 % žáků. Svůj věk 31,46 %. U e-mailu 38,20 %. Adresu domova a čísla mobilu měl zveřejněn stejný počet žáků, a to 2 (2,25 %) v obou případech. Jak je zřejmé, žáci si často neuvědomují, že se můžou stát snadným terčem kyberšikany a jiného nebezpečí, který ve virtuálním světě může nastat. Jenom 16 žáků (17,98 %) nemá zveřejněny žádné osobní údaje.

Dobrym znamením je, že na schůzku s neznámou osobou, na kterou by byli vyzváni přes internet, by jich nešlo 92,13 % žáků. Přesto 7, 87 % žáků by možná šlo.

Navazující položka zjišťovala, jestli by o tom předem někomu řekli. Rodičům by řeklo 16,85 % žáků. Kamarádovi by se svěřilo 7,87 % a nikomu 1,12 %. Na schůzku by nešlo 70, 79 % žáků.

Dále jsme chtěli zjistit, jak by děti postupovaly, komu by se svěřily, kdyby se staly pomocí internetu nebo mobilu obětí kyberšikany. Nejvíce zaznačily odpověď rodičům, a to

je 77,53 %, učiteli, vychovateli jenom 2,25 %. Avšak nikomu by se nesvěřilo 3,37 % žáků. Z vypočteného výsledku vyplynulo, že většina žáků má důvěru vůči svým rodičům.

V rámci prevence jsme chtěli zjistit, jestli žáci mluví s rodiči o chování nebo o bezpečnosti internetu. Doma s rodiči si o tom promluví 60,67 % žáků. Nemluví s rodiči 39,33 % žáků.

Při zjišťování, jestli se rodiče zajímají, co na internetu děti dělají, odpověď „ne“ zvolilo 37,08 % žáků, avšak 62,92 % rodičů se zajímá, co jejich děti na internetu dělají.

Ve škole o kyberšikaně a o bezpečnosti komunikace na internetu mluvili nejvíce ve vyučovací hodině, a to odpovědělo 58,43 % žáků. Avšak žáci zaznačili, že měli ve škole besedu nebo přednášku. O bezpečnosti a o kyberšikaně uvedli, že nemluví ve škole 7,87 % žáků.

Při poslední položce jsme se zajímali o to, jestli žáci znají internetové stránky, které se kyberšikanou zabývají nebo telefonní číslo na linku bezpečí. Popřípadě na koho jiného by se mohli obrátit v případě kyberšikany. „Ano“ zodpovědělo 59,55 % žáků, avšak 40,45 % žáků nezná, nebo by nevědělo, na koho se mají obrátit. Z uplynulého šetření musíme zkonstatovat, že většina žáků má o kyberšikaně a případné prevenci dostatek informací, avšak i tak se najdou žáci, kterým dostatek informací v této oblasti chybí.

4.9 Návrhy a doporučení

V rámci informovanosti a přispění k prevenci kyberšikany by se pedagogové v rámci vyučování měli na škole kvalitně informovat o problému bezpečnosti internetu pro žáky. Vysvětlit a říct, čeho by se měli žáci vyvarovat, jaká rizika jim hrozí, když se pohybují ve virtuálním světě. Protože ne všichni rodiče žáků jsou počítačově gramotní. Možným řešením by bylo zablokovat na školních počítačích přístup k sociálním sítím, např. Facebook. Rodiče by se taktéž měli aktivně zajímat, co jejich děti na sociálních sítích dělají, a měli by mít přístup k jejich účtu. Veřejné knihovny a jiné organizace pro děti a mládež by měly skutečně kontrolovat, jestli děti mají 13 let, pokud mají zájem se k sociální síti připojit. A taktéž jestli mají povoleno od rodičů navštěvovat internet. V současnosti také probíhá mnoho preventivních programů, které nabízejí pomoc při eliminaci kyberšikany, a školy a žáci je mohou využít.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsme se zabíraly kyberšikanou u žáků na 2. stupni ZŠ. V teoretické části jsem vysvětlila, jaký je rozdíl mezi klasickou šikanou a kyberšikanou.

V první kapitole jsme rozepsaly různé druhy a možné příčiny kyberšikany. Vysvětlily jsme, jaký je rozdíl mezi klasickou šikanou a kyberšikanou. Zmínily jsme i příběhy ze života dětí, které se odehrály v České republice a staly se obětí kyberšikany, která jim a jejich rodičům připravila nepříjemné zážitky prostřednictvím elektronických zařízení.

Ve druhé části kapitoly byly rozebírány děti v období pubescence podle vývojové psychologie. Je důležité vědět, jaké jsou děti v tomto náročném období svého života. Co prožívají po emoční a po tělesné stránce. Jak se chovají ve společnosti.

V poslední kapitole teoretické části jsme se zabíraly možnostmi prevence a tím, co by děti a jejich rodiče měli vědět. Co by mohla pro eliminaci kyberšikany udělat samotná škola. Poučit žáky, ale i samotné rodiče o bezpečném chování v kyberprostoru. Např. pomocí různých akcí uspořádaných školou, debat, přednášek nebo i pomocí informačních letáků. Samotní rodiče by měli mít zájem o to, aby jejich děti vyrůstaly v bezpečném světě, a to nejenom v reálném, ale i virtuálním.

Dotazníkové šetření probíhalo na jedné ZŠ v Uherském Hradišti. Místní školu navštěvují děti ze sedmi obcí, a to i z větších vzdáleností. Proto žáci této školy udržují své kamarádské vztahy také i pomocí internetu a vyřizují si své osobní věci také pomocí mobilních telefonů. Proto jsou náchylnější k tomu, stát se obětí šikany tohoto druhu, nazývající se kyberšikana. Při vyplňování dotazníků se žáci přiznali, že se stali oběťmi kyberšikany nebo také byli svědky probíhající kyberšikany u svého kamaráda.

Zjistili jsme, že žáci jsou ve velké části informovaní o kyberšikaně, ale malá část žáků o kyberšikaně vůbec nic nevěděla. Proto by jim pedagogové měli pravidla používání elektronických zařízení neustále připomínat a o kyberšikaně s nimi opakovaně mluvit. Pedagogové, kteří se stanou svědky takového nežádoucího chování žáků, musí najít vhodný způsob, jak žákům účinně vysvětlit, že vyřizovat si nepříjemné osobní záležitosti je vhodnější z očí do očí, a ne pomocí elektronických zařízení, např. sociálních sítí. Protože takto se mohou stát svědky jejich osobní komunikace i nežádoucí cizí osoby.

Avšak tento problém kyberšikany již existuje... technické vymoženosti se neustále zdokonalují, a proto bude těžké kyberšikanu úplně z naší společnosti odstranit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČERNÁ, Alena, Lenka DĚDKOVÁ, Hana MÁCHAČKOVÁ, Anna ŠEVČÍKOVÁ a David ŠMAHEL. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.

ECKERTO VÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5.

FIELDOVÁ, Evelyn. M. *Jak se bránit šikaně*. Euromedia Group, k. s.: Ikar v Praze, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HOLLÁ, Katarína. *Elektronické šikanovanie: nová forma agresie*. Bratislava: Iris, 2010. ISBN 978-80-89256-58-7.

HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513X.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

KUCHARSKÁ, Anna et al. *Školní speciální pedagog*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0497-8.

KURIC, Josef a kol. *Vývojová psychologie: učebnice pro pedagogické instituty*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1963.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, s.r.o., 1998. ISBN 80-7169-195X.

LISÁ, Lidka a Marie KŇOURKOVÁ. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum, 1986.

- MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ, eds. *Výchovné poradenství. 2., přepracované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013. ISBN 978–80-7478–356-2.
- MULLER, Mary. *Jak ochránit děti před pornografií na internetu*. Praha: Portál, s.r.o., 2014. ISBN 978–80-262–0694-1.
- ROBERT, Jocelyne. *Nenech si to líbit!: ochrana dítěte před sexuálním zneužitím*. Praha: Portál, s.r.o., 2013. ISBN 978–80-262–0340-7.
- ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: Pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, s.r.o., 2011. ISBN 978–80-7367–984-2.
- ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80–7178-049–9.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, s.r.o., 2005. ISBN 80–7178-923–2.
- ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978–80-2472991–6.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion s.r.o., 1996. ISBN 80–85858-30–4
- VÁGNEROVÁ, Kateřina a kolektiv. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978–80-7367–611-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova, 2005. ISBN 80–246-0956–8

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE

KYBERŠIKANA, 2008–2014. Informace o projektu. *E-bezpečí* [online]. [cit. 2015–01-03].

Dostupné z:

<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/700-s-kybersikanou-ma-zkusenost-vice-jak-51-procent-deti>

SEĎOVÁ, Staňa, 2014. *Anežka se svlékala na internetu, bylo jí jedenáct* [online].

20. 10. 2014 [cit. 2014–12-16]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/domaci/350206-anezka-se-svlekala-na-internetu-bylo-ji-jedenact.html>

ŠKOLYONLINE, 2002–2015. *Základní školy-Zlínský kraj* [online]. [cit. 2015–01-03].

Dostupné z: <http://www.seznamskol.cz/zakladni-skoly/zlinsky-kraj/>

ŽLÁBKOVÁ, Ludmila, 2014. *Snímky polonahých dívek zaplavily český internet* [online]. 9.

11. 2014 [cit. 2014–12-16]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/internet-a-pc/352987-snimky-polonahych-divek-zaplavily-cesky-internet.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
IM	Instant messaging, internetová služba
SMS	Elektronické textové zprávy
ZŠ	Základní škola

SEZNAM GRAFŮ

Graf. 1- Pohlaví respondentů.....	39
Graf. 2- Věk respondentů.....	39
Graf.3- Máš založený účet, (svůj profil) na nějaké sociální síti? (Např. Facebook).....	40
Graf.4- Důvody nejvíce využívání internetu.....	41
Graf. 5- Důvody respondentů k založení sociální sítě.....	41
Graf. 6- Víš, co je kyberšikana.....	42
Graf. 7- Setkání s kyberšikanou.....	43
Graf.8- Nepříjemné osobní zkušenosti prostřednictvím internetu.....	43
Graf.9- Věk respondentů při zakládání svého účtu na sociální síti.....	44
Graf.10-Uvedený věk, od kdy se může přihlásit na sociální síť Facebook.....	45
Graf.11-Komunikace s neznámými lidmi na sociálních sítích, chatu.....	45
Graf.12- Zveřejnění osobních údajů na internetu.....	46
Graf.13- Přijetí pozvání přes internet na osobní, kontaktní schůzku s neznámou osobou...47	
Graf.14- Oznámení o schůzce s neznámým člověkem.....	47
Graf.15-Svěření se o probíhajícím šikanování na internetu, mobilů.....	48
Graf.16- Rozhovor s rodiči o chování a bezpečnosti na internetu.....	48
Graf.17- Zájem rodičů o činnosti na internetu.....	49
Graf.18- Poučení ve škole o bezpečnosti komunikace na internetu a kyberšikaně.....	50
Graf.19- Znalost internetových stránek nebo telefonního čísla v případě kyberšikany.....	50

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1 Dotazník

PŘÍLOHA I: DOTAZNÍK

Milí žáci, milé žáčky,

jsem studentkou oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Součástí mé závěrečné bakalářské práce je výzkum týkající se problematiky kyberšikany u žáků na základní škole. Prostřednictvím dotazníku chci zjistit, zda jsou žáci informováni o kyberšikaně. Prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je anonymní, a proto ho **nepodepisujte**. Bude sloužit pouze pro studijní účely. Při jeho vyplňování jsou proto důležité upřímné odpovědi. Zakroužkujte pouze jednu odpověď nebo ji vepište, pokud není uvedeno jinak.

Předem moc děkuji za vyplnění dotazníku. Valentína Tesařová

1. Jsi: a) Chlapec b) Dívka.

2. Kolik máš roků?

3. Máš založený účet, (svůj profil) na nějaké sociální síti? (Např. Facebook)

a) Ano, na jaké b) Ne, nemám

4. Z jakého důvodu internet nejvíce využíváš?

a) k zjišťování informací b) ke komunikaci s lidmi c) hráji hry d) k zábavě

5. Co Tě vedlo k tomu, že sis založil/a účet na sociální síti? (Můžeš zaznačit více odpovědí.) a) chci vědět, co se děje b) je tam každý c) hledám přátele d) kvůli zábavě

e) nemám a zatím nechci účet

6. Víš, co je kyberšikana? a) Ano, je to.....

..... b) Ne

7. Setkal/a jsi se osobně s kyberšikanou nebo u svého kamaráda? a) Ano, osobně

b) Ano, u kamaráda c) Ne, nepotkal

8. Zažil/a jsi někdy prostřednictvím internetu: (Můžeš zaznačit více odpovědí.)

a) pomlouvání b) vysmívání c) vyhrožování d) nadávání e) nic takového se mi nestalo

/otoč stranu/

9. Kolik roků jsi měl/a, když sis založil/a svůj účet,(profil) na sociální síti? (Pokud jej nemáš založený, napiš, nemám účet.)
10. Víš od kolika let můžeš se přihlásit na sociální síť Facebook? a) 9 b)13 c)15 d)16
11. Komunikuješ, píšeš si na internetu s lidmi, které osobně neznáš? (Např. na sociálních sítích, chatu a atd.) a) Ano b) Ne
12. Které osobní údaje máš zveřejněny na internetu? (Můžeš označit více možností.)
a) adresu domova b) číslo mobilu c) svůj email d) věk e) jméno a přímení
f) nemám zveřejněny žádné osobní údaje
13. Pokud by Tě přes internet kontaktoval někdo neznámý a zval Tě na schůzku, šel/šla bys? (Např. přítel ze sociální sítě, kterého osobně neznáš)
a) Ano b) Ne c) Možná
14. Řekl/a bys o tom předem někomu? a) rodičům b) učiteli, vychovateli c) sourozenci
d) kamarádovi e) nikomu f) nešel/a bych
15. Kdyby tě někdo šikanoval pomocí internetu nebo mobilu, komu by si to řekl/a?
a) rodičům b) učiteli, vychovateli c) kamarádovi d) nikomu
16. Mluvil/a jsi s rodiči o chování a bezpečnosti na internetu? a) Ano b) Ne
17. Zajímají se rodiče o to, co na internetu děláš? a) Ano b) Ne
18. Mluvili jste ve škole o bezpečnosti komunikace na internetu nebo o problematice kyberšikany? a) přednáška b) beseda c) ve vyučovací hodině d) jiné.....
..... e) nemluvili jsme o (bezpečnosti) kyberšikaně
19. Znáš nějaké internetové stránky, které se kyberšikanou zabývají nebo telefonní číslo na linku bezpečí? Případně na koho jiného se obrátit v případě kyberšikany?
a) Ano b) Ne